

«TK MEGANOM»

ISSN 2520-7474

PARADIGM OF KNOWLEDGE

Multidisciplinary
Scientific Journal

№ 4(58)

Frankfurt 2023

ISSN 2520-7474

DOI 10.26886/Paradigm.2520-7474.4(58)2023

**SCIENTIFIC JOURNAL
PARADIGM OF KNOWLEDGE**

**No. 4(58), 2023
November, 30**

FOUNDER: CENTER FOR
INTERNATIONAL COOPERATION
TK MEGANOM, LLC

WAS FOUNDED IN 2014

IT IS ISSUED SIX TIMES A YEAR

<http://naukajournal.org/index.php/Paradigm/>

Edition address: Zeil 12,
60313 Frankfurt, Germany

Edition e-mail: paradred@gmail.com

Phone: + 496921246293

© Center for international scientific
cooperation TK Meganom, LLC

Reprint of materials without the written permission of edition forbidden

Editorial Board:

The Editor-in-chief Nataliia Tytova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine, Kyiv

Economic Sciences

- Doctor of Economical Sciences, Professor, Barsky Y. M., Lutsk National Technical University;
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Shvets N. R., Director of Institute of Banking Technologies and Business "University of Banking";
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Shevchuk A. V., Novovolynsk Research-Education Institute of Economics and Management Ternopil National Economic University;
- Doctor of Economical Sciences, Associate Professor, Vdovenko N. M., National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine;
- Doctor of Economical Sciences, Professor, Zahorna T. O.;

Historical Sciences

- Doctor of Historical Sciences, Professor, Orehovskiy V., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Yuriy M., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Historical Sciences, Bezarov O., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;

- Doctor of Historical Sciences, Professor, Tsyganenko L., Izmail State Humanitarian University
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Roebuck Igor Y., Kharkiv National Medical University;
- Doctor of Historical Sciences, Nikitenko K. V., Lviv National Academy of Arts;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, I.B. Datskiv, Ternopil National Economic University;
- Doctor of Historical Sciences, Professor, Cotsur Nadiya, Gregory Skovoroda Pereyaslav-Khmelnysky State Pedagogical University;

Philosophical sciences

- Doctor of Philosophy, Alatoom Mohammad Fayiz Ahmad;
- Ramadan Emhemad Jweli Kanan, Doctor of Philosophy (PhD), Elmergib University, Libya;
- Doctor of Philosophy, Professor, Chikarkova M., Chernivtsi Institute of Trade and Economics, Kyiv National University of Trade and Economics;
- Doctor of Philosophy, Professor, Andriyenko O. V. Donetsk National University;
- Doctor of Philosophy, Dulyn P. G., Mikolaiv National University;

Political Sciences

- Doctor of Political Science, Professor, Kornienko V., Academician of the Ukrainian Academy of Political Science, Vinnytsia National Technical University, President of the Association "Analitikum"
- Doctor of Political Sciences, Professor, Tkach O. I., Taras Shevchenko National University of Kyiv;
- Doctor of Political Sciences, Associate Professor, Denysyuk Svetlana G., Vinnytsia National Technical University;

Pedagogical Sciences

- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Belmaz Y. Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vlasenko K. V., Doctor of Pedagogical Sciences, Donbass State Engineering Academy;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Prima R. M., Lesya Ukrainka Eastern European National University;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kozhevnikov V. M.;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Tarnopolskyi O. B., Doctor of Pedagogical Sciences, Alfred Nobel University;
- Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Poluboiaryna I. I., Kharkiv National Kotlyarevsky University of Arts;

Psihological Sciences

- Doctor of Psychology, Professor, Academician of the Ukrainian Academy of Technology, Iryna Volzhentseva; Hryhoriy Skovoroda Pereyaslav-Khmelnysky State Pedagogical University;
- Doctor of Psychology, Professor, Simonenko S., K.D. Ushynsky South Ukrainian National Pedagogical University;
- Associate Professor, Murat Eliozy, Ondokuz Mayis University, Yasar Dogu Faculty Of Sport Sciences, Samsun, Turkey;

Medical Sciences

- Doctor of Medical Sciences, Professor, Mikhail Lebedyuk, Head of the Department of Dermatology and Venereology, Odessa National Medical University;

- Doctor of Medical Sciences, Professor, Bocharov Vasily Andreevich, Head of the Department of Pharmaceutical and Cosmetology Technologies, Odessa Medical Institute of the International Humanities University;
- PhD in Medical Sciences, Bocharova Veronika Vladimirovna, Odessa National Medical University;
- Doctor of Medical Sciences, Associate Professor, Kuts Larissa Viktorovna, Head of the course of dermatovenerology, clinical immunology, allergology, Medical Institute of the Sumy State University;
- Doctor of Medical Sciences, Zubkova L., Medical center "ORTO DENT" (Odessa, Ukraine);
- Doctor of Medical Sciences, Gladchuk V., «Hladchuk Medical Aesthetic Center» (Kiev, Ukraine)
- Doctor of Medicine, Professor, Peklina G. P., Odessa Medical Institute International Humanitarian University;

Technical Sciences

- Doctor of Technical Sciences, Professor, Waldemar Wójcik, Lublin University of Technology;
- Doctor of Technical Sciences, Professor, Baranowski V. M., Ternopil National Technical University;
- Doctor of Technical Sciences, Professor, Gogo V. B., Donetsk National Technical University;
- PHD in Engineering Sciences, Alatoon Mohammad Fayiz Ahmad

Juridical sciences

- Doctor of Law, Professor, Krinitsky I. E., Professor, Research Laboratory number 1, Research Institute of Finance;
- Doctor of Law, Professor, Gumin A. M., Training and Research Institute of Law and Psychology, National University "Lviv Polytechnic"

Art

- Doctor of Art, Professor, Crul P. F. V.Stefanik Priкарпатський University;
- Doctor of Art, Professor, Olena Sizova, P. Tchaikovsky South Ural State Institute of Arts;
- Doctor of Art, Professor, Katerina Stanislavska, National Academy of Leaders Culture and Arts;
- Doctor of Cultural Studies, Associate Professor, Prokopova Natalia Leonidovna, Dean of the Faculty of Directing and Actor Art, Kemerovo State Institute of Culture;
- Doctor of Art, Rusudan Kvaratskhelia, Caucasus International University;
- Doctor of Art, Professor, Andriy Puchkov, Boris Grnchenko Kyiv University;
- PhD in Art, Evhen Kushch, National Academy of Leaders Culture and Arts;

Geographical Sciences

- Doctor of Geographical Sciences, Professor, Ilyin L. V., Head of the Department of Tourism and Hospitality Lesya Ukrainka East-European National University;

Ulrichsweb™ Global Serials Directory

DOI (Digital object identifier)

Publishing house is a member of CrossRef

Indexing:

CORE

WORLDCAT

BIELEFELD ACADEMIC SEARCH
ENGINE

RESEARCHBIB

CITEFACTOR

GOOGLE SCHOLAR

I. ECONOMICAL SCIENCES

DOI 10.26886/2520-7474.4(58)2023.1

UDC 339.9

PLANNING OF CORPORATION'S ACTIVITIES AND SUPPLY OF RESOURCES

Olena Karas, PhD in Economics

<https://orcid.org/0000-0003-0659-0737>

e-mail: olenakaras1@gmail.com

West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

Liudmyla Herman, PhD in Economics

<https://orcid.org/0000-0002-4011-9765>

e-mail: laly07260605@gmail.com

West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

The article highlights the role of transnational companies (TNCs) in the global economy and international relations, discussing their structure and impact on international production. Emphasis is placed on the shift in priorities in the competitiveness of TNCs, where it now depends on the coordination of activities among subsidiaries and affiliated companies worldwide. The problems accompanying the transnationalization of Ukrainian TNCs are described, such as low competitiveness in the global market and the inability to integrate with investors, innovative firms, and scientific organizations. The need to choose a strategy for TNCs in the context of entering new markets is considered, with global integration and rapid responsiveness identified as key aspects in this process.

Keywords: *globalization, transnational company, transnationalization, integration, global production, international relations, technological exchange, impact of TNCs, resource management.*

кандидат економічних наук Карась Олена, кандидат економічних наук Герман Людмила, Планування діяльності та забезпечення ресурсами транснаціональних компаній / Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна

У статті висвітлено роль транснаціональних компаній (ТНК) у світовій економіці та глобальних відносинах, їхню структуру та вплив на міжнародне виробництво. Акцентована увага на зміну пріоритетів у конкурентоспроможності ТНК, де зараз вона залежить від координації діяльності філій і дочірніх компаній по всьому світу. Описано проблеми, що супроводжують транснаціоналізацію українських ТНК, такі як низька конкурентоспроможність на світовому ринку та неспроможність інтегруватися між інвесторами, інноваційними фірмами та науковими організаціями. Розглянуто необхідність вибору стратегії для ТНК у контексті виходу на нові ринки, виокремлюючи глобальну інтеграцію та швидке реагування як ключові аспекти в цьому процесі.

Ключові слова: *глобалізація, транснаціональна компанія, транснаціоналізація, інтеграція, глобальне виробництво; міжнародні відносини; технологічний обмін; вплив ТНК; забезпечення ресурсами.*

Вступ. Сьогодні транснаціональні компанії (ТНК) стали необхідним елементом світової економіки та міжнародних відносин. Територія діяльності ТНК - весь світовий ринок. Структура ТНК, де материнська компанія відповідає за стратегічне управління та планування, а також наявність дочірніх компаній (філій) у двох чи більше країнах, які займаються транснаціональною діяльністю. Процес глобалізації та транснаціоналізації економіки спричинив зростання міжнародного виробництва, яке охоплює практично всі країни світу та об'єднує різноманітні сфери економічної діяльності. Транснаціональні компанії

виступають ключовим фактором у світовому виробництві, відіграючи провідну роль у міжнародній інтеграції виробництва та поглибленні співпраці між підприємствами різних країн.

Розвиток системи міжнародного виробництва ТНК пов'язаний не лише з традиційними ланцюгами створення вартості через створення філій, але й з іншими формами міжнародного співробітництва. Ці форми розширюють кількість учасників у системі міжнародного виробництва та модифікують характер виробничих зв'язків у цій системі. ТНК здійснюють перерозподіл значної частини ресурсів, володіючи великим контролем над такими стратегічно важливими сферами, як фінанси, робоча сила, технології, постачання сировини та компонентів, послуги і збут. Інакше кажучи, транснаціональні компанії є головними учасниками процесу глобалізації економіки. Галузева політика ТНК визначає напрямки розвитку світової економіки та її структурні та географічні особливості протягом найближчих років.

Цілі та завдання. Дослідження практичних аспектів функціонування транснаціональних компаній.

Дослідити аспекти функціонування ТНК, виявити основні напрямки інтеграції транснаціональних компаній, окреслити напрями і перспективи розвитку ТНК в Україні.

Виклад основного матеріалу. Об'єднані компанії є більш диверсифікованими і мобільними, часто набувають транснаціональний характер. Підтримувати рівноправні відносини в таких об'єднаннях набагато зручніше з великими акціонерами, в ролі яких найчастіше виступають фінансові фонди, банки, тобто компанії, які фактично отримують можливість контролю над об'єднаною корпорацією.

Корпорації називають багатонаціональними, транснаціональними, планетарними, глобальними, світовими, міжнаціональними, супернаціональними, наднаціональними, інтернаціональними,

міжнародними та ін. Таке різноманіття термінології частково пояснюється тим, що при аналізі діяльності корпорацій для їх характеристики використовуються різні критерії як кількісного, так і якісного порядку. Крім того, західні вчені, прагнучи підкреслити той чиїнший аспект діяльності корпорацій, використовують визначення, яке концентрує увагу на обраному аспекті аналізу. Однак практично у всіх визначеннях транснаціональні компанії розглядаються як корпорації, які здійснюють діяльність міжнародного характеру і, отже, є суб'єктами міжнародних економічних відносин.

Рис. 1.1. Види міжнародних компаній

*побудовано автором

Однією з причин, яка може пояснити зростання впливу ТНК на світову політику є фактор охоплення більшої частини світового ринку. ТНК має великий вплив на світову економічну систему і на всіх її учасників, зокрема на держави і міжнародні організації.

Найбільші транснаціональні компанії за різними параметрами, такими як обсяг прибутку, капіталізація, обсяг активів та інші, можуть змінюватися в залежності від даних на певний час. Деякі з найбільших

транснаціональних компаній, які зазвичай фігурують у списку топ-компаній світу, це:

Apple: Як виробник технологічних пристроїв та програмного забезпечення, Apple постійно входить до списку найбільших компаній у світі за обсягом мкапіталізації та прибутком.

Amazon: Одна з провідних компаній у сфері електронної торгівлі та хмарних послуг, Amazon є однією з найбільших за обсягом активів та прибутку.

Microsoft: Як виробник програмного забезпечення та технологічних послуг, Microsoft часто входить до списку найбільших компаній світу за різними параметрами, включаючи капіталізацію та обсяг прибутку.

Alphabet (Google): Компанія, яка працює у сферах інтернет-технологій, реклами та послуг, Alphabet (власник Google) також часто зустрічається серед найбільших транснаціональних компаній.

Saudi Aramco: Це нафтова компанія, яка є однією з найбільших у світі за обсягом видобутку нафти та капіталізацією.

Walmart: Як одна з найбільших роздрібних мереж у світі, Walmart займає високі позиції за обсягом активів та прибутком.

Volkswagen Group: У сфері автомобільного виробництва Volkswagen Group вважається однією з найбільших у світі за обсягом продажів та активів.

Ці компанії – лише декілька з багатьох, які можуть вважатися найбільшими у світі в різних галузях. Список може змінюватися в залежності від ринкових тенденцій та фінансової діяльності компаній.

У процесі виходу на нові ринки ТНК стикається з необхідністю робити вибір на користь глобальної інтеграції або високої швидкості реакції на цих ринках. В першому випадку материнська компанія використовує стандартні централізовані процедури в структурних підрозділах, в другому – надає їм відносну автономію.[9].

Сукупність факторів, які впливають на спосіб планування діяльності транснаціональних компаній, включає дві групи:

- фактори, що обумовлюють вибір глобальної інтеграції ТНК,
- фактори, що вимагають швидкої реакції на місцевий попит.

Система чинників, які сприяють вибору глобальної інтеграції, отримала назву «тиск щодо глобалізації»[1]. Ці фактори можна розділити на дві групи: фактори, які сприяють розширенню, і фактори, пов'язані зі специфікою галузі.

Перша група складається з лібералізації торгівлі, наявності глобальних фінансових послуг і ринків капіталів, успіхів в технології комунікацій.

До факторів, пов'язаних зі специфікою галузі, належать універсальні потреби споживачів, глобальні споживачі, глобальні конкуренти, висока інтенсивність інвестицій, необхідність зменшення ціни.

Система чинників, які вимагають швидкої реакції на місцевий попит, має назву «тиск щодо локалізації». Необхідність чутливого реагування на місцевий попит вимагає від ТНК диференціювати свою товарну пропозицію і маркетингову стратегію в різних країнах, щоб пристосуватися до різновидів попиту, визначених національними відмінностями в споживчих перевагах і смаках, каналам розподілу, практиці бізнесу, конкурентних умов, політиці уряду і ін. Залежно від дії тиску щодо локалізації та глобалізації на основі моделей міжнародного менеджменту ТНК вибирають одну з чотирьох стратегій планування діяльності: глобальну, міжнародну, мультиринкову або транснаціональну (рисунок 1.2).

Глобальна стратегія ТНК передбачає фокусування на максимізації міжнародної ефективності шляхом локалізації діяльності в країнах з найменшими витратами, виробництва стандартизованої продукції на

основі світових стандартів і використання глобально інтегрованих операцій, а також шляхом завоювання ринкової частки на світовому ринку. ТНК розробляють продукцію, призначену для світових ринків з самого початку. Часто структурні підрозділи, які діють на ключових ринках, роблять свій внесок в дизайн, але з того часу, як материнська компанія запускає продукт у виробництво, роль підрозділів зводиться лише до виконавчих функцій.

Рис. 1.2. Корпоративні стратегії планування діяльності

*побудовано автором

З практичної точки зору, великі ринки приваблюють виробництво через те, що частка ринку зростає завдяки наявності виробничих потужностей. Також іноді уряд країни базування пропускає продукцію через нетарифні торговельні бар'єри, але в класичному варіанті глобальної стратегії штучні перешкоди руху товарів відсутні. Фактором, що визначає географію розміщення зарубіжних філій ТНК, стає не дешева сировина або не дорога робоча сила (як це було раніше), а близькість ринків збуту. Це пояснюється поширенням збереження праці і

енергозберігаючого виробництва, з економічної точки зору споживання енергії і сировини. Більш того, ТНК привертають в штат фахівців з тих країн, в яких починають працювати.

До основних умов забезпечення ресурсами транснаціональних компаній можемо віднести:

- необхідність стимулювання економічного зростання компанії як єдиної взаємозалежної системи трудових, інформаційних, матеріально-технічних і організаційно-управлінських ресурсів за допомогою пошуку і впровадження прогресивних інноваційних рішень, продуктів, технологій;

- необхідність в активізації діяльності по модернізації та оптимізації внутрішньої інфраструктури, внутрішніх технологічних виробництв і логістики, оптимізації за допомогою застосування принципово нових технологічних рішень, нових матеріалів, застосування нових схем внутрішньої фірмової взаємодії і маркетингових стратегій;

- визначення основних стратегічних напрямків розвитку компаній на середньострокову і довгострокову перспективи, гостра необхідність пошуку нових перспективних стратегічних рішень для розвитку виробництва, збільшення ринкової частки і максимізації прибутку;

- посилення економічної та правової значущості нематеріальних активів в капіталі корпорацій (патентів, ноу-хау) як власних, так і набутих у сторонніх правовласників, і перспектив їх подальшого використання в умовах гострої конкурентної боротьби;

- ступінь впливу компаній, багато в чому, залежить від обраної ними стратегії власного інноваційного розвитку (основними критеріями інноваційного розвитку ТНК є: отримання прибутку і забезпечення її зростання; утримання і розвиток поточних позицій на світовому ринку; підвищення якості продукції, що виробляється; підвищення ефективності використання ресурсів компанії, включаючи фінансові, матеріальні,

трудо́ві; підви́щення конкурентоспроможності шляхом застосування інновацій).

Також, ланкою формування політики забезпечення ресурсами ТНК є управління людськими ресурсами, які знаходиться під впливом ряду факторів, що за походженням можна поділити на внутрішні і зовнішні, а за змістом – на чотири групи: економічні, соціальні, інституціональні та логічні:

- внутрішні економічні фактори: рівень самостійності структурних підрозділів у вирішенні відповідних питань; перерозподіл коштів і доходів корпорації; обсяг коштів, які виділяються на соціальні заходи;

- зовнішні економічні фактори: рівень доходів; рівень життя населення у країні розташування; матеріальне стимулювання праці в компаніях-конкурентах; попит на продукцію; стан економічної кон'юнктури;

- внутрішні соціальні фактори: морально-психологічний клімат організації; рівень задоволення потреб; національні особливості співробітників;

- зовнішні соціальні фактори: перспективи розвитку ринку праці; демографічні фактори; менталітет населення країн базування міжнародної корпорації;

- внутрішні інституціональні фактори: пануюча корпоративна культура; традиції управління; відносини штаб-квартири і структурних підрозділів; структура управління міжнародної корпорації в цілому;

- зовнішні інституціональні фактори: діяльність МОП, ООН та інших міжнародних організацій; діяльність фірм з підбору персоналу; національне трудове законодавство країн базування структурних підрозділів;

- внутрішні функціональні фактори: структура і цілі організації; територіальне розміщення; застосовувані технології; умови взаємовідносин рівнів керівництва; структурні перетворення;

- зовнішні функціональні фактори: конкуренція роботодавців; конкуренція пропозиції робочої сили та рівень попиту на кваліфіковані кадри в країнах розміщення структурних підрозділів.

Таким чином, при управлінні людськими ресурсами ТНК необхідно враховувати такі особливості:

- культурні фактори та етичні проблеми, що накладають відбиток на дії персоналу міжнародної фірми;

- різну практику управління людськими ресурсами в різних філіях;

- відмінності ринків праці в різних країнах;

- необхідність переміщення співробітників між підрозділами компанії, які знаходяться в різних країнах;

- відносини між працівниками, профспілками та підприємцями;

- національну орієнтацію персоналу та ускладнення контролю виконання.

Врахування зазначених та інших особливостей управління людськими ресурсами в транснаціональних компаніях обумовлює необхідність тісних контактів між штабквартирою та філіями і між керівниками філій з різних країн. Загалом механізм управління людськими ресурсами у транснаціональних корпораціях має бути здатним в умовах високої мінливості і непередбачуваності зовнішнього середовища забезпечити: [2, 169-176]

- прогнозування поведінки системи в конкретних умовах (економічних, інституційних тощо);

- протистояння тенденціям, що сприяють дисфункціонуванню корпорації як надскладної соціально-економічної системи;

- адаптування до мінливих умов;

- здатність до постановки цілей як на рівні корпорації загалом, так і на рівні її підрозділів в країнах базування.

Таким чином, видно, що транснаціональні компанії вільно застосовують переваги міжнародної кооперації та поділу праці. Вони функціонують далеко за межами власної «рідної» держави і, створюючи міжнаціональні складні комплекси, надають істотний вплив не тільки на економіку одиничних держав, а й на стан світової торгівлі в цілому. Як видно з усього вищевказаного, фінансова і суспільно - політична роль транснаціональних корпорацій дуже велика. Вони можуть допомогти удосконалювати взаєморозуміння, довірчі взаємини з партнерами, зміцнювати фінансовий вплив на світове виробництво.

Ядро світогосподарської системи складають 500 транснаціональних корпорацій. При цьому в розвинених країнах в кожній галузі домінуюче становище займають всього 2-3 супергіганти, конкуруючи між собою на ринках усіх країн. Разом з тим з цієї досить значної сукупності ТНК, на думку експертів, можуть бути повністю віднесені до розряду дійсно міжнародних компаній приблизно 1/10 від їх загального числа, ще 1/10 близька до того, щоб стати повноправними ТНК [6].

В цілому у рейтингу найбільших корпорацій домінує кілька країн - США, держави ЄС і Японія (88% сумарних іноземних активів, 87% компаній). Причому найбільшою і найбагатшою за своїми активами є група американських корпорацій (32 фірми з активами в 1523 млрд. \$), а найбільш швидкозростаючою серед найбільших ТНК – група японських компаній. У 2005 році їх було 11, а в 2015 -19 з активами в 2059 млрд. \$. Слід зазначити, що за останні 10 років в процес транснаціоналізації все більше залучаються фірми країн, що розвиваються, а також країн з перехідною економікою Східної і Центральної Європи [10].

Таблиця 1 дає наочне уявлення про економічну силу провідних світових ТНК. Так, річний оборот голландсько-британській компанії Royal Dutch-Shell практично дорівнює ВВП Гонконгу, що є одним з найважливіших світових фінансових центрів, і в три рази перевищує ВВП Чехії - однієї з найбільш динамічно розвиваючої держави Центральної та Східної Європи. Очевидно, що економічний вплив Чехії і в Європі, і в світі буде куди більш слабким, ніж вплив однієї з найпотужніших нафтових корпорацій.

Таблиця 1.

Співвідношення обсягу обороту деяких великих ТНК і ВВП окремих країн світу, 2020

Транснаціональна компанія	Річний оборот (млрд.дол)	Країна, відповідна до ТНК	Річний ВВП (млрд.дол)
Wal-Mart	119,3	Греція	119,1
Volkswagen AG	65,3	Нова Зеландія	65,0
Royal Dutch-Shell	171,6	Гонконг	171,4
IBM	78,5	Єгипет	75,5
Mitsubishi Corp.	128,9	ПАР	129,1
Sony	55,0	Чехія	54,9
GEC	90,8	Ізраїль	92,0
Elf-Aquitaine	43,6	Угорщина	44,8

*складено автором за [8, 611 с.]

На появу і характер діяльності ТНК на ринку України впливають, перш за все ємний внутрішній ринок; адекватна структура «вільної» робочої сили (країна в своєму розпорядженні має значні ресурси як кваліфікованих кадрів, так і дешевої робочої сили, необхідної для організації масового виробництва); традиційно тісні економічні зв'язки між країнами.

За даними міжнародного рейтингу журналу «Financial times» найбільшими ТНК, що працюють на території України, є Nestle (країна базування - Швейцарія), Shell (Великобританія) і Roshe (Швейцарія)[7].

Розглянемо особливості розвитку і загальні тенденції наведених компаній в Україні.

Nestle є одним з перших гравців, які з'явилися на ринку вже незалежної України. Місце компанії в десятці світових ТНК свідчить про її високі позиції в харчовій галузі різних країн. Сьогодні компанія Nestlé надала близько 4500 робочих місць в Україні. Компанія є одним з найбільших інвесторів в харчову промисловість України, а також одним з платників великих податків. Компанією Nestlé було викуплено такі українські виробничі підприємства, як «Світоч» (1998), «Волиньхолдинг» (2003), ТОВ «Техноком» (2010); створено філію ТОВ «Нестле Україна»(2003). На своєму нинішньому етапі розвитку Nestlé в Україні є безумовним лідером в сфері виробництва продуктів харчування. Сьогодні компанія просуває на українському ринку продукцію торгових марок NESCAFÉ, Nesquik, Coffee-mate, Nuts, KitKat, Lion, Purina, Gerber, Bistrot, «Світоч», «Торчин» та «Мівіна», які користуються великою популярністю серед споживачів [4].

Мережа автозаправних станцій Shell діє в Україні близько 9 років. Однак співпраця компанії з українськими партнерами почалася набагато раніше. Shell працює в Україні з 1992 року. Компанія веде свою діяльність в таких напрямках, як геологорозвідка і видобуток вуглеводнів, маркетинг газу та паливно-мастильних матеріалів, а також будівництві та експлуатації мережі АЗС. Виробниками палива, реалізованого в мережі АЗС Shell, виступають як іноземні, так і вітчизняні нафтопереробні заводи (НПЗ). Із зарубіжних це - Литовський НПЗ Можейкай, Румунський НПЗ RomPetrol. Серед вітчизняних - Кременчуцький НПЗ.[5].

Компанія Anheuser-BuschIn Bev - лідер світового пивоваріння, виникла після підписання угоди між компаніями InBev і Anheuser-Busch. «САН ІнБевУкраїна» - посол пивноїкультури на українському ринку, молода компанія, щопрацює в Україні з 2000 року. В Українікомпаніяоб'єднує три пивоварніпідприємства: Чернігівське, Харківське та Миколаївськевідділення "САН ІнБевУкраїна".У портфельбрендівкомпаніївходятьглобальні бренди - Bud, StellaArtois, Beck's, міжнародні бренди - Hoegaarden, Lowenbrau, Leffe, Spaten, Franziskaner, Staropramen (за ліцензією), Taller, локальні бренди - «Чернігівське», «Рогань», «Жигулівське», DAO, «Янтар» [3].

Vodafone - новийгравець на вітчизняному ринку мобільного зв'язку. У рейтингу найбільших ТНК за обсягами активів ця компанія знаходиться на першому місці. Ймовірно, що Vodafone буде шукати можливості для розширення своєї діяльності, в тому числі і в Україні. За даними прес-служб, компанія покликана зробити переворот в сфері мобільного зв'язку, передати свій досвід українським партнерам. Vodafone є прикладом припливу прямих іноземних інвестицій в Україну під егідою Угоди про Асоціацію з ЄС.

Таким чином, присутність транснаціональних корпорацій в Україні обумовлює виникнення як переваг, так і недоліків для вітчизняної економіки.

До переваг слід віднести наступні:

- отримання додаткових ресурсів завдяки припливу іноземного капіталу;
- збільшення обсягів виробництва продукції і доходів від реалізації;
- розвиток експорту через світові ТНК;
- прискорення економічного зростання України;
- підвищення рівня зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць;

- податкові надходження від ТНК є значним джерелом наповнення державного бюджету.

Серед недоліків можна виділити наступні:

- ТНК є великими конкурентами для вітчизняних виробників, що може призвести до витіснення власних виробництв з ринку, і захоплення найбільш перспективних галузей внутрішнього ринку;
- забруднення навколишнього середовища;
- різноманітні маніпуляції з метою ухилення від сплати податків і встановлення монопольних цін на продукцію.

Європейський вектор розвитку України відкриє для неї широкі можливості економічного зростання і підвищення рівня і якості життя. Присутність європейських та міжнародних ТНК в Україні створить для неї імідж інвестиційно привабливої і посприє притоку іноземних інвестицій. Однак питання відсутності прямого закону про регулювання діяльності ТНК потребує негайного вирішення. Створення і прийняття такого законопроекту є стратегічно необхідним для повного, а не посереднього, регулювання ТНК в Україні.

Висновки

На сьогоднішній день транснаціональні компанії є важливим елементом розвитку світової економіки і міжнародних економічних відносин. ТНК сприяють загостренню міжнародної конкуренції та поглиблення міжнародного поділу праці.

Проблеми, що супроводжують процес транснаціоналізації українських транснаціональних компаній, не знаходять свого вирішення, а тільки поглиблюються. Конкурентні проблеми розвитку транснаціональних корпорацій в Україні включають в себе наступні:

По-перше, невисоку за світовими мірками конкурентоспроможність продукції українських ТНК (просуває на світовому ринку завдяки демпінговим цінам на сировину), поряд з виробництвом світових

компаній в Україні продукції для внутрішнього ринку, неконкурентоспроможною за його межами.

По-друге, в українській економіці транснаціональні компанії не виступають інтегруючою ланкою між інвесторами, інноваційними фірмами і науковими організаціями в Україні і за кордоном. Ми відзначаємо, щоперіод у розвитку транснаціональних корпорацій, коли конкурентоспроможність корпорацій формувалася, перш за все, за рахунок «материнської» виробничої компанії, фактично пройшов. Нині конкурентоспроможність ТНК все більше забезпечується за рахунок координації інноваційної, інвестиційної та виробничої діяльності філій і дочірніх компаній по всьому світу. Тому саме фірми транснаціонального рівня могли б вивести українську економіку на новий рівень міжнародної конкурентоспроможності, проте це не відбувається.

По-третє, конкурентний ефект від співпраці українських та міжнародних транснаціональних компаній дуже слабкий. Незважаючи на ряд проєктів взаємодії українських та іноземних підприємств, сировинних і хімічних компаній, реального обміну технологіями та їх трансферу в Україну практично немає.

Література:

1. Борзенко, О.О. (2022). Глобалізаційні процеси у світовій економіці. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». [Електрон. дані]. Київ. [Режим доступу: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Globalizaciyniproceny-u-svitoviy-economici.pdf>]
2. Ковалевська, В. В. (2018). Управління людськими ресурсами транснаціональних корпорацій: організаційно-економічний дискурс. *Вісник Приазовського державного технічного університету*, Вип. 36, 169–176.
3. Офіційний сайт компанії Anheuser-Busch InBev. [<https://www.ab-inbev.com/>]

4. Офіційний сайт компанії ООО «Нестле Україна». [URL: <http://www.nestle.ua/>]
5. Офіційний сайт компанії «SHELL». [URL: <http://www.shell.ua/>]
6. Пораденко, О.С. (2020). Особливості взаємодії держави та транснаціональних компаній. *Науково-практичний журнал «Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку»*. Серія: *Економіка та менеджмент*, №22. [URL: <https://nonproblem.net/uk/article/2020-22-056/>]
7. Financial times. [URL: <https://www.ft.com/companies>]
8. Problemeseconomiques. (2020). № 2, 611.
9. Srivastava, S., Singh, S., & Dhir, S. (2020). Culture and international business research: A review and research agenda. *International Business Review*, 29(4), 101709. [https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2020.101709]
10. Transnational corporations (TNC) // United Nations Conference on Trade and Development. URL: [http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Transnational-corporations-\(TNC\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Transnational-corporations-(TNC).aspx)

References:

1. Borzenko, O.O. (2022). Hlobalizatsiyni protsesy u svitoviy ekonomitsi. NAN Ukrayiny, DU «Іn-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrayiny». [Elektron. dani]. Kyiv. [Rezhyim dostupu: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Globalizaciyniprocesy-u-svitoviy-economici.pdf>]
2. Kovalevska, V. V. (2018). Upravlinnya lyudskymy resursamy transnatsionalnykh korporatsiy: orhanizatsiyno-ekonomichnyy dyskurs. Visnyk Pryazovskoho derzhavnogo tekhnichnoho universytetu, Vyp. 36, 169–176.
3. Ofitsiyyny sayt kompaniyi Anheuser-Busch InBev. [https://www.ab-inbev.com/]
4. Ofitsiyyny sayt kompaniyi OO «Nestle Ukrayina». [URL: <http://www.nestle.ua/>]
5. Ofitsiyyny sayt kompaniyi «SHELL». [URL: <http://www.shell.ua/>]

6. Poradenko, O.S. (2020). Osoblyvosti vzayemodiyi derzhavy ta transnatsionalnykh kompaniy. Naukovo-praktychnyy zhurnal «Problemy innovatsiyno-investytsiynoho rozvytku». Seriya: Ekonomika ta menedzhment, №22. [URL: <https://nonproblem.net/uk/article/2020-22-056/>]
7. Financial times. [URL: <https://www.ft.com/companies>]
8. Problemes economiques. (2020). № 2, 611.
9. Srivastava, S., Singh, S., & Dhir, S. (2020). Culture and international business research: A review and research agenda. International Business Review, 29(4), 101709.
[<https://doi.org/10.1016/j.ibusrev.2020.101709>]
10. Transnational corporations (TNC) // United Nations Conference on Trade and Development. URL:
[http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Transnational-corporations-\(TNC\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Transnational-corporations-(TNC).aspx)

Citation: Olena Karas, Liudmyla Herman (2023). PLANNING OF CORPORATION'S ACTIVITIES AND SUPPLY OF RESOURCES. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(58). doi: 10.26886/2520-7474.4(58)2023.1

Copyright Olena Karas, Liudmyla Herman ©. 2023. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

II. MEDICAL SCIENCES

DOI 10.26886/2520-7474.4(58)2023.2

UDC 57.016.4: 57.033: 616-01/09

BIOREGULATORY SYSTEMS AND HUMAN HEALTH

***Borys Bogomolny, PhD, Associate Professor**

<https://orcid.org/0000-0003-4335-9710>

***Anna Arystenka, Family Doctor**

<https://orcid.org/0009-0008-9627-2727>

****Eugene Bogomolny, Senior Software Developer, Founder of Brimton UG (haftungsbeschränkt)**

<https://orcid.org/0009-0009-1202-2585>

*****Lyudmila Zubkova, MD, PhD, DSc, Professor**

<http://orcid.org/0000-0001-7643-9317>

*****Vasily A. Bocharov, MD, PhD, DSc, Professor**

<http://orcid.org/0000-0002-9786-6665>

e-mail: bbr@ukr.net

*Odessa Informational Medicine Center, Ukraine, Odessa

**Founder of Brimton UG (limited liability), Germany, 31191 Algermissen

***Lviv Medical University, Ukraine, Lviv

The subject of the study is the transition processes of the regulatory systems of the human body during bioresonance therapy. The purpose of the work is to study the transient processes in various regulatory systems of the human body during bioresonance effects on the body using the Brimton hardware and software complex. Analysis of the transient processes during the impact on the human body during BRT allows us to establish the moment of “harmonization” of the studied body systems and objectify the assessment of its condition.

Key words: bioresonance therapy, transition processes, heterogeneity index, system, regulation.

Introduction. Bioenergetic methods of diagnosis, treatment and prevention of many human diseases in clinical medicine have undoubtedly proven their effectiveness. When using these methods, as a rule, descriptive methods based on the subjective feelings of patients and their objective condition are used to evaluate the results of therapy. The current state of medicine requires evidence-based assessment methods.

Currently, the most widely used research methods are ultrasound examination of various organs, computed tomography, nuclear magnetic resonance, etc. All these studies, undoubtedly, provide information for the doctor about the condition of the organ, as does a pathologist, but do not provide a complete picture of the function of the organ, the degree of dysfunction of the organ. For surgery, naturally, this is indispensable research at the present stage of development of medicine. But “surgeons correct the mistakes of therapists,” therapy is designed to prevent the development of diseases and, especially, profound changes in organs and systems. Preventive medicine now exists only in theory. There are no systematic approaches to disease prevention, and there are no methods for assessing the state of the body’s regulatory systems as a whole.

Any organism is a self-regulating system. All biological systems are in a state of dynamic equilibrium.

Currently, the behavior of various self-regulating systems and their transient processes, both in technology and in biological systems, has been widely studied, which is described by the general theory of systems [1–4]. But, in relation to a biological object, criteria for an integral assessment of the state of the organism currently do not exist.

The regulatory system reacts to any impact in such a way that the “regulator” is turned on, which tries to bring the system to a state of initial dynamic equilibrium. This period is called the transition period. The process begins when the system leaves dynamic equilibrium. Upon reaching the maximum amplitude of disequilibrium, the system restores the previous equilibrium (after an impulse effect) or a new equilibrium (as a result of a stepwise effect).

In general terms: when a disturbing factor influences the system, the latter will be taken out of the state of dynamic equilibrium.

Under the control of the “regulator”, due to its inertia, the return to its stationary state will occur through a periodic damping process, with periods of “overshoot”. At the same time, such a disturbing factor can lead to a new stationary state of the system, depending on the direction of the influence [1–4] The transition process is a generalized reflection of the response of any system to an impact.

The general characteristics of energy conversion efficiency at the cellular level have been studied. Thermodynamics of biological processes, one of the branches of theoretical biophysics, is designed to answer these questions.

Thermodynamics examines the general laws of transformation of energy in the form of heat and work between bodies. In open biological systems, there is a constant process of energy exchange with the external environment. Internal metabolic processes are also accompanied by the transformation of one form of energy into another. It is enough to recall the mechanical processes, the transformation of the energy of a light quantum into the energy of electronic excitation of pigment molecules, and then into the energy of chemical bonds of reduced compounds in photosynthesis. Another example is the

conversion of electrochemical transmembrane potential energy into ATP energy in biological membranes. [1].

In classical thermodynamics, mainly equilibrium states of a system are considered, in which the parameters do not change over time. However, in open systems, reactions and corresponding energy transformations occur constantly, and therefore it is necessary to know the rate of energy transformation at each moment in time. This means that in energy calculations the time factor must also be taken into account. To do this, it is necessary to somehow combine thermodynamic and kinetic approaches in describing the properties of an open system. [2].

An experimental test of the first law was carried out in special calorimeters, where the heat released by the body in metabolic processes, during evaporation, and also together with excretory products was measured.

It turned out that the heat released by the body fully corresponds to the energy absorbed along with nutrients. The validity of the first law means that the organism itself is not an independent source of any new energy.

The second law of thermodynamics provides a criterion for the direction of spontaneous irreversible processes. Any change in the state of the system is described by a corresponding change in a special state function – entropy, which is determined by the total amount of reduced heat absorbed by the system [1, 2]. Entropy can be interpreted as a measure of the uncertainty, disorder, or complexity of some system, such as an experience or test, which may have different outcomes, and therefore the amount of information. Thus, another interpretation of entropy is the information capacity of the system. [5].

The application of the second law to biological systems in its classical formulation leads, as it seems at first glance, to the paradoxical conclusion that life processes occur in violation of the principles of thermodynamics. In fact, the complication and increase in order of organisms during the period of

their growth are accompanied by an apparent decrease, and not an increase in entropy, as should follow from the second law [1,2,3].

However, an increase in entropy in irreversible spontaneous processes occurs in isolated systems, while biological systems are open. The problem, therefore, is to, firstly, understand how the change in entropy is related to the parameters of processes in an open system, and secondly, to find out whether it is possible to predict the general direction of irreversible processes in an open system from changes in its entropy. The main difficulty in solving this problem is that we must take into account the change in all thermodynamic quantities over time directly during processes in an open system. Thus, the thermodynamic signs of stability of stationary states coincide with the corresponding mathematical signs and can serve as their additional characteristics. However, far from equilibrium, there are no general thermodynamic criteria for the direction of motion of an open system, since its behavior is determined by dynamic properties and regulatory mechanisms, and not by general statistical laws, as in the second law of classical thermodynamics. This feature also makes it difficult to use the concepts of entropy and information when describing the general properties of biological systems [1, 2].

In the literature, we did not find data on the use in clinical practice of methods for assessing the state of the body's regulatory systems from the point of view of the described theoretical approaches when using bioenergetic methods for diagnosing, treating and preventing human diseases.

Previously, we conducted a study to study the dynamics of transition processes after sessions of bioresonance therapy (BRT) and found that during BRT, a certain phasicity in transition processes is observed, but

criteria for assessing the state of the body's regulatory systems during BRT were not developed [3].

The purpose of the study is to study transient processes in various regulatory systems of the human body during bioresonance effects on the body using the "Brimton" hardware and software complex.

Research objectives

1. To study the dynamics of indicators of regulatory systems during bioresonance therapy sessions.
2. Develop integral indicators for assessing the behavior of regulatory systems.
3. Develop criteria for assessing the state of the body's regulatory systems.

Materials and methods

Data analysis of the recorded signals was carried out by the developed "cloud" complex "Brimton" (Germany), which is designed to assess the various probabilistic pathological load of the patient according to the spectral characteristics of its electromagnetic signal. These indicators are visualized in the program interface after recording and special processing of the general electromagnetic signal of a biological object using a mathematical algorithm. The program is designed for use by both one doctor and an entire clinic, since all data is stored centrally on a remote server and, no matter where you log into your account, all saved data is always available in the program at any time.

This program works with a special sensor through which the signal is recorded, and also influences the patient using a compiled frequency recipe and thus corrects his condition.

The program has the ability to analyze the recorded signal using various diagnostic markers, which number more than 6,000, as well as comparative analysis to monitor the dynamics of the process.

The obtained data is displayed in tables or graphs, which allows the doctor to come to a certain conclusion, on the basis of which, subsequently, a prescription for BRT can be created.

The program has a page where the patient's current complaints are recorded, the degree of severity of which is set on a 5-point scale. Data from the "recovery sheet" can be useful both for assessing the effectiveness of the correction over time and for conducting analysis.

The software product allows you to create a prescription for BRT using correction markers (more than 15,000), including Rife and Hilda Clark frequencies in combination with them or in pure form, at the discretion of the doctor. The system saves the created recipe for this record, which allows you to retrospectively see which markers were used or repeat the effect if necessary.

The most important task of BRT is to bring the body to the level of self-regulation and return the body to the frequency range inherent to the human body. The main idea of using resonance in medicine is that with the correct selection of the frequency and form of therapeutic (electromagnetic) effects, it is possible to enhance normal (physiological) and weaken pathological fluctuations in the human body. Thus, bioresonance effects can be aimed both at neutralizing pathological ones and at restoring physiological fluctuations disturbed in pathological conditions, i.e. to suppress interference (noise) in the body's information field.

Besides, in the process of creating the program, we developed a system for objective assessment of the transition state in the process of conducting BRT. It allows you to visualize transient process data automatically, depending on the doctor's requests.

Currently, a computer program has been developed and used to enable remote work with patients. The device is "linked" to the patient through this program, and then communication occurs through a remote server. This

device is designed to record a patient's electromagnetic signal and transmit it via the Internet to the server of the basic software package, and then receive a correction prescription drawn up by a doctor without the patient's physical presence at the doctor's office. Using a basic software package, the doctor analyzes the received data and compiles a program for the intervention, and it is downloaded into the memory of the remote program via the Internet for playback in the future, at the request of the patient at any convenient time.

The doctor sends notifications and instructions to this device, and the patient, in turn, can follow the instructions that appear on the screen.

The program has the ability to visualize the degree of deviation of the analyzed indicators from the average "norm".

Using the example of patient N's indicators, we can trace the dynamics of normalization of indicators for different systems (Table 1). At the same time, "1" is above the average statistical data, "0" is within the "norm", "-1" is below the norm or in the "health" zone.

Table 1

Dynamics of normalization of indicators for different systems

	Sessions						
	1	2	3	4	5	6	7
Viruses	0	1	1	1	1	0	0
Bacteria	1	1	1	1	0	0	0
Mycoses	1	1	1	0	0	0	0
Central nervous system	1	1	1	1	0	-1	0
The cardiovascular system	1	1	1	0	1	0	0
Respiratory system	1	1	1	0	0	-1	0
Hepatobiliary system	1	1	1	0	0	0	0
Digestive system	1	1	1	0	1	0	0
Male genitourinary system	1	1	1	0	0	-1	-1
Musculoskeletal system	1	1	1	0	1	0	0
Endocrine system	1	1	1	0	1	1	0

Using the software package, the patient's signal was recorded in the frequency range 20 – 22000 Hz, which was converted into an electronic marker containing the information characteristics of the object under study using a mathematical software tool. When exposed to an object, the marker's digital signal was converted to analog. Therapeutic and diagnostic markers were obtained and created earlier and are located in the complex database.

BRT was carried out at intervals of 3 – 4 days. The number of sessions depended on the patient's complaints and condition.

A total of 508 patients were examined, aged from 1 to 88 years, of which 194 were men (38.2%) and 314 women (61.8%). In addition, a group of patients (53 people, 10.4%) with functional disorders was identified, in whom no pathology of internal organs was detected by other examination methods.

We studied transition processes in various regulatory systems of the human body, as well as the dynamics of complaints and symptoms of patients during BRT, studied changes in markers of the systems: hepatobiliary system (HBS), gastrointestinal tract (GIT), genitourinary system (GUS), musculoskeletal system (MS), cardiovascular system (CVS), respiratory system (RS), endocrine system (ES), central nervous system (CNS).

Data from markers of viruses, bacteria, mycoses, as well as the above-mentioned markers of systems (CNS, CVS, MS, GBS, GIT, MPS, ODA, ES) were analyzed. During the entire course of treatment, complaints and symptoms of patients were recorded according to their number and severity. A strongly expressed symptom was assessed as 4 points, moderately expressed – 3 points, mildly expressed – 2, periodic – 1 and absent – 0 points.

Transitional processes were assessed dynamically by changes in markers to their previous values, which made it possible to bring all indicators

of different patients to the same values for comparison. $\left[N = \frac{\Delta n}{(n-1)} \right] (1)$

Statistical processing of the material was carried out using Excel applications.

In order to determine the degree of influence of location and methods of influence on the course of transient processes, data from other medical institutions using this technique were separately analyzed. These are European institutions in the Baltics, Poland and Germany, Crimea, Seychelles and other institutions in Ukraine.

Results and its discussion

In the structure of patient complaints, complaints related to pathology of the joints and spine prevailed – 36%, the central nervous system – 22%, the gastrointestinal tract and hepato-biliary system – 18%, the respiratory system – 16% and other organs and systems – 8%.

The average number of sessions performed was 8.0 ± 0.5 ($p < 0.01$).

The dynamics of the number of complaints and symptoms, and the degree of their severity are shown in Table 2 and Figure 1.

Table 2

Dynamics of the number of complaints and symptoms, and their severity

Sessions	1	2	3	4	5	6	7	8
Complaints and symptoms								
Abs.	8.0 ± 0.04	5.5 ± 0.16	3.1 ± 0.1	3.0 ± 0.1	2.2 ± 0.14	1.5 ± 0.11	1.3 ± 0.1	0.9 ± 0.13
P	<0.01	<0.01	<0.01	<0.01	<0.01	<0.01	<0.05	<0.05
Degree of severity of complaints and symptoms								
points	12.5 ± 0.2	6.7 ± 0.24	3.6 ± 0.1	2.8 ± 0.1	2.0 ± 0.21	1.5 ± 0.4	1.2 ± 0.1	0.8 ± 0.1
			4	3			1	
P	<0.01	<0.01	<0.01	<0.01	<0.01	<0.01	<0.05	<0.05

A rapid decrease in the number of complaints and the severity of the pain symptom in points occurred by the 3-4th session, and by the 8th session they practically disappeared or were of a temporary, non-permanent nature.

By the 3rd-4th session, as a rule, the patients' well-being temporarily deteriorated, and pain symptoms that they had in the past appeared. Subjectively, patients noted a return to their previous, earlier state of the disease. Such deterioration of the condition could occur over a period of several hours to one day; as a rule, it occurred on the second day after the BRT session. During the same period, peaks in marker values were observed.

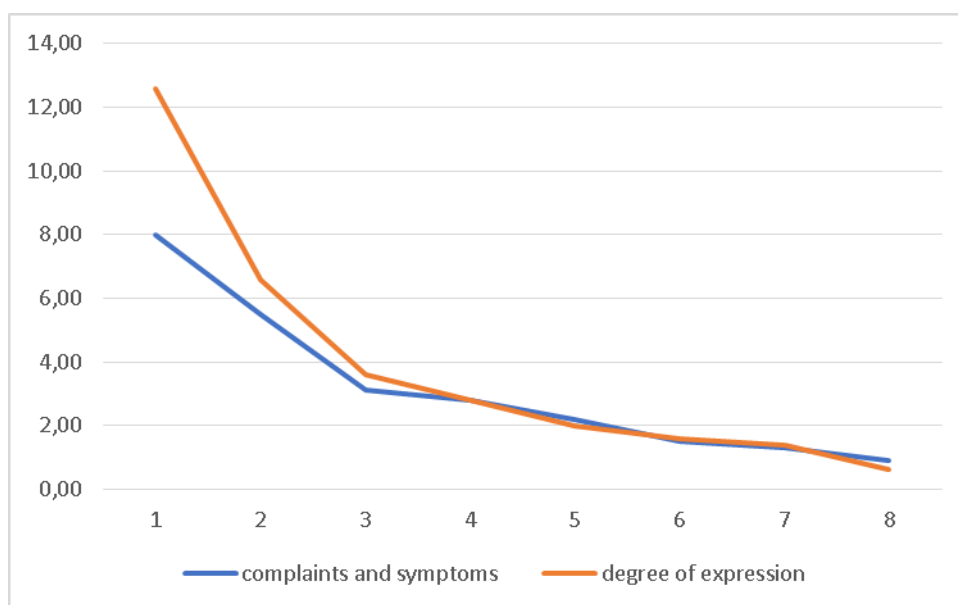

Figure 1. Dynamics of the number of complaints and symptoms and their severity

Changes in markers in each patient were individual in nature, but at the same time, general trends in their dynamics can be identified.

As the data obtained indicate, from sessions 3 to 6, the reaction of markers of all studied systems was multidirectional (Fig. 2).

A peculiar restructuring of all the systems under study took place.

After exposure in the BRT mode, at the beginning there is a tendency to transition to a state of maximum disorder or chaos of systems, a

multidirectional reaction to the influence. After the sixth session of BRT, the reaction of all systems to the influence was unidirectional, synchronous, and systems were harmonized.

The period when all systems work synchronously corresponds to a subjective improvement in the patients' well-being. In patients who had no complaints about their health, the behavior of the systems in response to the influence was always synchronous, unidirectional, or, as one might say, "harmonized."

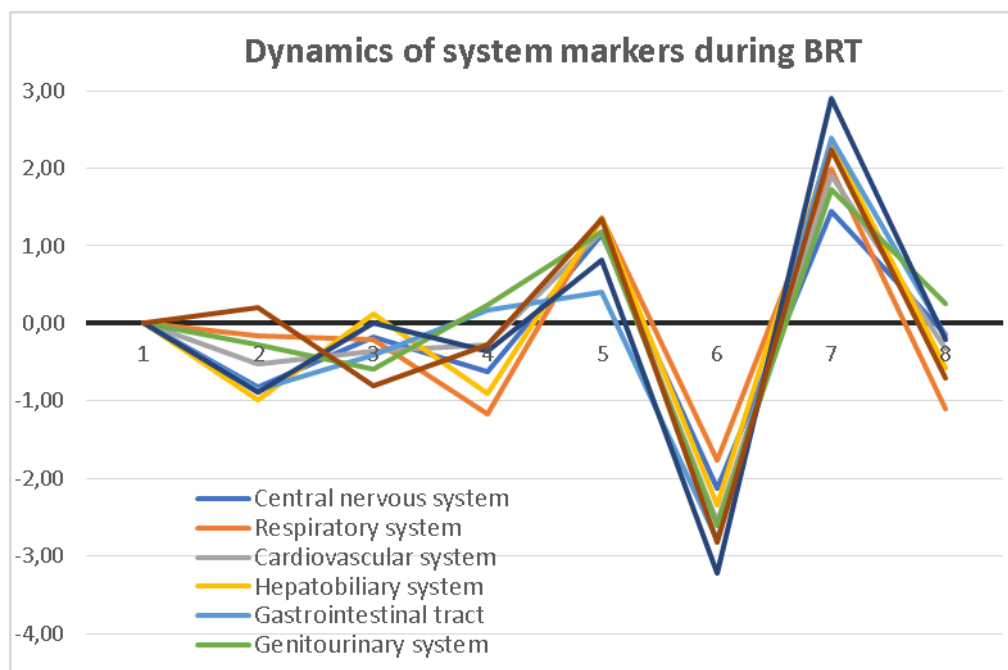

Figure 2. Dynamics of system markers during BRT

We have developed an integral indicator of the degree of heterogeneity of systems – the system heterogeneity index (SHI). This index reflects the degree of variation of the systems under study and is reduced to a comparable form using formula (1).

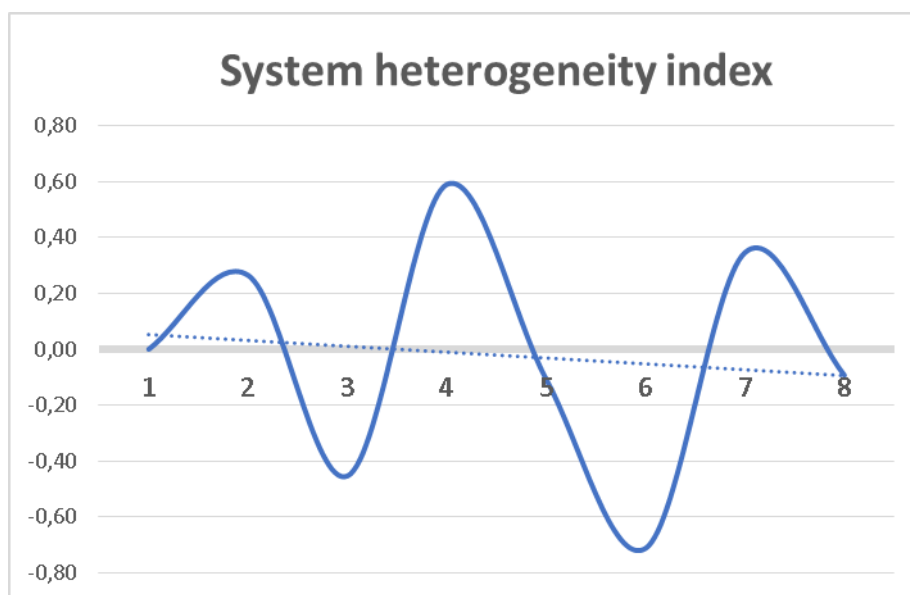

Fig. 3. Dynamics of the system heterogeneity index

As the harmonization of systems increases, the heterogeneity index tends to “0”. This is more pronounced in the group of people mainly with functional impairments, without visible pathology of the internal organs.

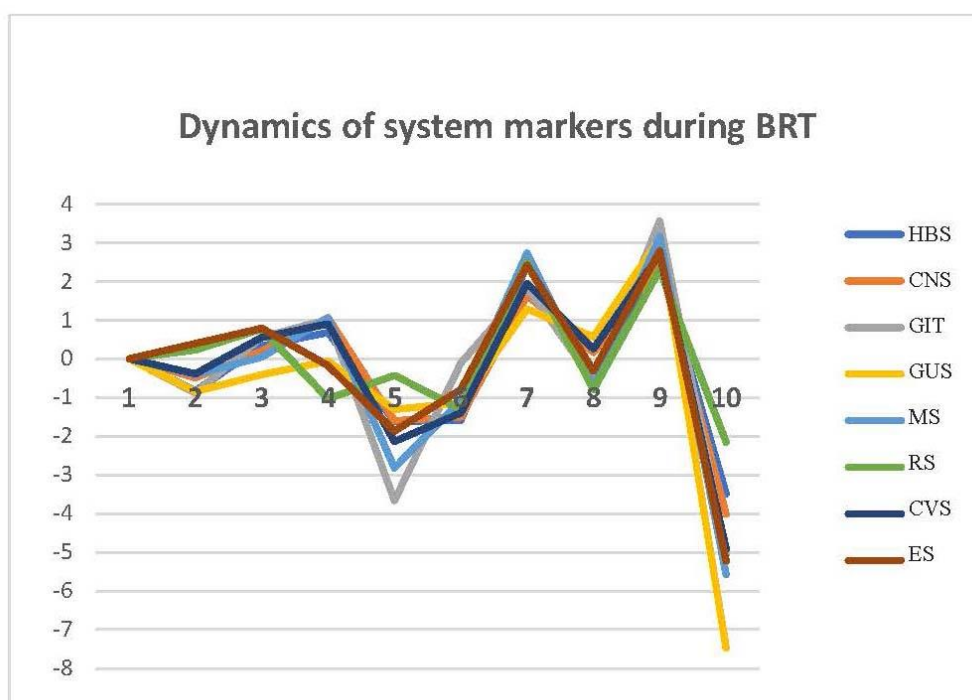

Fig. 4. Dynamics of system markers during BRT in patients with functional disorders

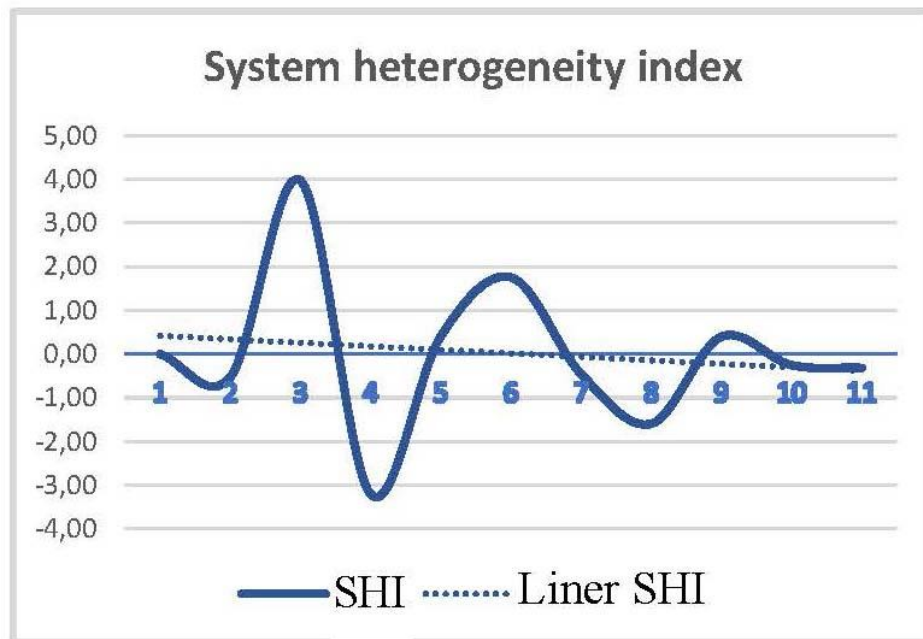

Fig. 5. Dynamics of the system heterogeneity index in patients with functional disorders

As evidenced by the data shown in Figures 4 and 5, after the sixth BRT session, the harmonization of systems is maintained, and the heterogeneity index approaches “0”.

The Student’s t-test was calculated to determine the significance of differences in system markers during BRT. As evidenced by the data shown in Figure 6, before the fifth session, the differences between all markers are significant (Student’s t-test >1.96), after the onset of harmonization of the systems, the differences are unreliable, as it should be.

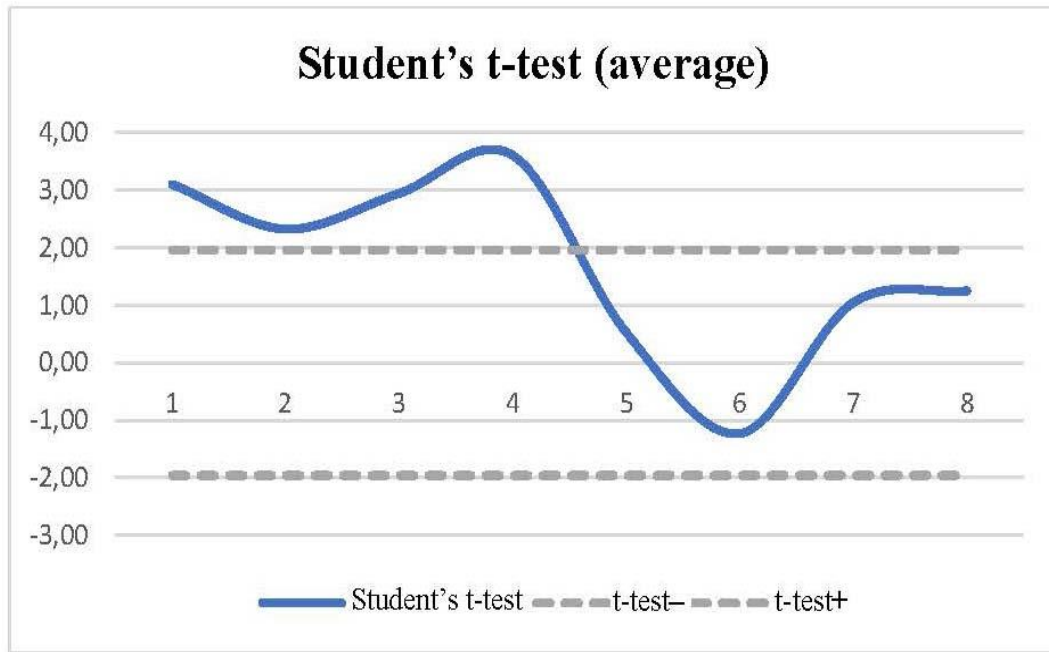

Figure 6. Student's t-test for system markers in BRT

As was previously established by many studies [6-9], the basis of the structural-system organization, functioning and management is the fractal. This means that the human body has the property of self-similarity at different levels of the system hierarchy and indicates the “holographic” nature of its information systems. Fractality is similarity, but not identity. Fractality can also be functional, in which the forms may not coincide at all. A biological organism consists of multiple structural and functional links connected into a single multi-level network, where the information component of each individual cell affects both all other subforms (tissues, organs, systems, etc.) and the organism as a whole.

Based on the above, each regulatory system is a fractal of the entire organism. When a system malfunctions, we observe a pathological condition or disease. As our studies have shown, in this state of the disease, all systems react to external disturbances in their own rhythm and direction, the functional fractality of the system is disrupted, which manifests itself in an increase in the heterogeneity of the system as a whole.

When the functionality of any system that was originally built into it is restored, the latter reacts to any disturbance of the system in the same way as the body as a whole. That is, the same, uniform, synchronous response of all systems under study is observed (Fig. 4, sessions 7-10).

As it was noted, “true health is not the absence of external manifestations of illness, but a state of internal harmony, when the structure of the body is conflict-free and functions optimally. The body develops according to a basic program, and if this functional basis is distorted, then changing its state is possible only under one condition: it is necessary to influence the entire organism, leveling its structural shape and restoring the basic matrix of functional life processes. Otherwise, the deformed scheme of influences will lead to the fact that again and again information failures will manifest themselves as a violation of harmony, as a disease.” [7].

Data from other medical institutions using this technique were separately analyzed. In institutions where BRT is mainly used, and other physiotherapeutic methods are not used, the dynamics of system markers was the same, regardless of the location of the institution. (Fig. 7).

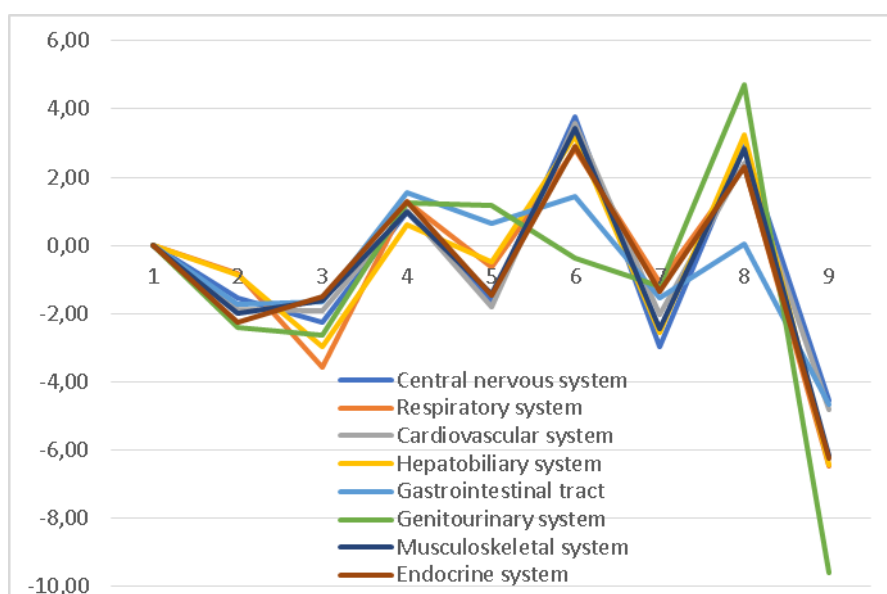

Fig.7. Dynamics of system markers (BRT only)

In institutions where, in addition to BRT, other treatment methods are used (physiotherapy, drug treatment, etc.), chaos of systems or heterogeneity of systems is observed for a longer time and the moment of harmonization occurs on average after 8 BRT sessions. (Fig. 8).

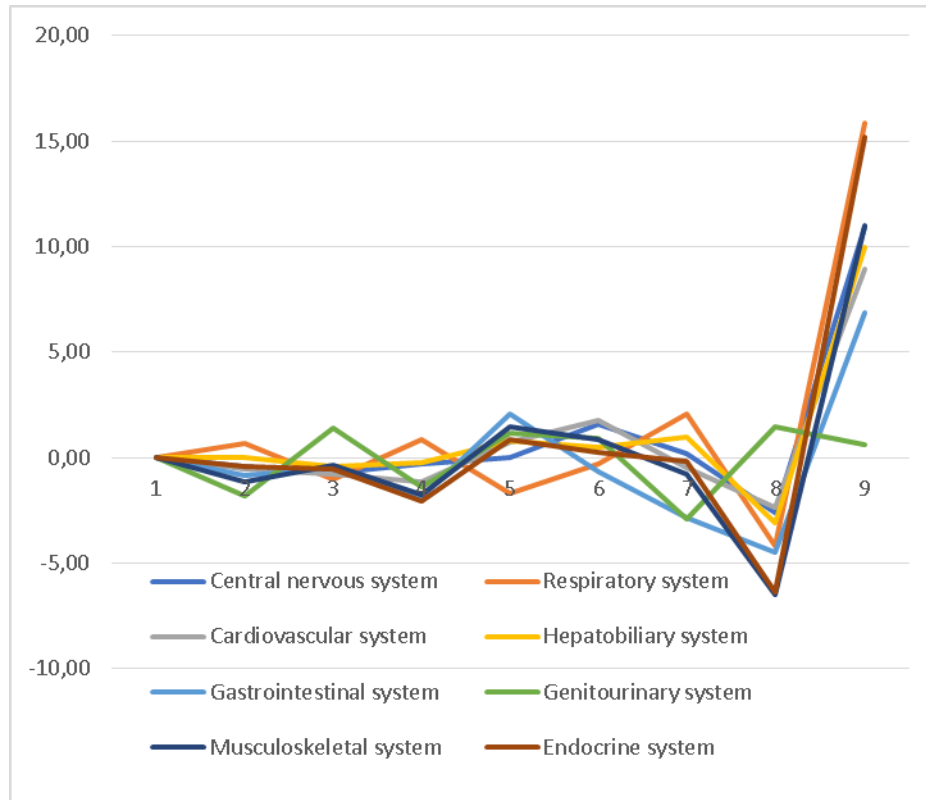

Fig. 8. Dynamics of system markers (BRT + physiotherapy)

Thus, the study showed that the analysis of transient processes of various body systems during BRT with the Brimton software and hardware complex makes it possible to objectify and evaluate the state of the patient's regulatory systems. This achieves the optimal number of BRT sessions and achieves the most positive result.

Transitional processes are observed in any system after any impact on the body, so in dynamics, obviously, a similar reaction to the impact will be observed – at the beginning “chaos”, then a transition to harmonic equilibrium.

Conclusions.

1. Analysis of transient processes during sessions of influence on the human body during BRT allows us to establish the moment of “harmonization” of the studied body systems and objectify the assessment of its condition.

2. An integral indicator for assessing the behavior of regulatory systems is the system heterogeneity index, which reflects the degree of harmonization of the body’s regulatory systems.

3. The criterion for assessing the state of the body’s regulatory systems is the assessment of the transition process of regulatory systems and the degree of their harmonization.

References:

1. Rubin A.B. *Termodinamika biologicheskikh processov* [Thermodynamics of biological processes]. *Sorosovskij obrazovatel’nyj zhurnal* [Sorovskiy Review Journal]. 1998. no. 8. 77–83. [In Russian].

2. Nikolis G., Prigozhin I. (1979) *Samoorganizacija v neravnovesnyh sistemah* [Self-organization in nonequilibrium systems]. Moscow, Mir. [In Russian].

3. Bogomolny B.R., Aristenko A.A. Barzinskij V.P. (2018) *Dinamika reguljatornyh processov pri provedenii informacionno-volnovoj terapii apparatom “KSK-BARS”* [Dynamics of regulatory processes during information-wave therapy with the “KSK-BARS” apparatus. Bioenergetics in medicine and biology]. *Bioenergetika v medicine i biologii* [Bioenergetics in medicine and biology]. no. 1(2). 52–64. [In Russian]

4. Smith A. (Goodman, George J.W.). (1975) *Powers of Mind*. Published by Random House. 418. [In English].

5. Zubarev D.N., Morozov V.G. *Jentropija. Fizicheskaja jenciklopedija: v 5 t. / Sovetskaja jenciklopedija (t.1-2); Bol’shaja Rossijskaja jenciklopedija (t.*

3-5), 1988-1999 [Physical Encyclopedia: [in 5 volumes] / Soviet Encyclopedia (vol. 1, 2); Great Russian Encyclopedia (vol. 3-5)]. Chief ed. Prokhorov A.M. Moscow. [In Russian].

6. Simonjan G. S., Simonjan A. G. (2016) *Fraktal'nost' biologicheskikh sistem. III Fraktal'nost' organov i organizmov* [Fractality of biological systems. iii fractality of organs and organisms]. *Mezhdunarodnyj zhurnal prikladnyh i fundamental'nyh issledovanij* [International journal of applied and basic research]. no. 3. 272-276. [In Russian]

7. *Mehanizmy sanogeneza i vozmozhnosti ih korrekcii: monografija* [Mechanisms of sanogenesis and the possibility of their correction: monograph] (2016) ed. by Borisova O.N. Tula. OOO TPPO. 232. [In Russian]

8. Isaeva V.V., Karetin Ju.A., Chernyshev A.V., Shkuratov D.Ju. (2004) *Fraktaly i haos v biologicheskom morfogeneze Monografija* [Shkuratov/Fractals and chaos in biological morphogenesis – section of Scientific Studies, Institute of Marine Biology] Vladivostok: Institut biologii morja DVO RAN. 128. <http://allrefs.net/c10/3nvfq/> [In Russian].

9. Kirilenko N.Ja. *Fraktal'nost' i zdorov'e*. November 24, 2016 [Fractality and health] *Vystuplenie na konferencii "Narodnaja strategija psihologicheskogo ozdorovlenija nacii"* [Speech at the conference "People's Strategy for the Psychological Improvement of the Nation"] <http://ipkrap.ru/fraktalnost-i-zdorove/> [In Russian]

Citation: Borys Bogomolny, Anna Arystenka, Eugene Bogomolny, Lyudmila Zubkova, Vasily A. Bocharov (2023). BIOREGULATORY SYSTEMS AND HUMAN HEALTH. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(58). doi: 10.26886/2520-7474.4(58)2023.2

Copyright Borys Bogomolny, Anna Arystenka, Eugene Bogomolny, Lyudmila Zubkova, Vasily A. Bocharov ©. 2023. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

III. PEDAGOGICAL SCIENCES

DOI 10.26886/2520-7474.4(58)2023.3

UDC: 378.147: 811

FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF IMPLEMENTING THE MULTILINGUAL EDUCATION MODEL

Olha Demianenko, PhD in Pedagogy, Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0002-8937-3676>

e-mail: olgademyanenko@gmail.com

V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University, Ukraine, Mykolaiv

Tetiana Moroz, PhD in Pedagogy, Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0002-2839-0739>

e-mail: tatmoroz17@gmail.com

V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University, Ukraine, Mykolaiv

The article deals with intercultural competence, which is relevant in the era of globalization, and the ways of its formation in the process of implementing the model of multilingual education. Intercultural communicative competence is considered as the ability to communicate effectively in different cultural contexts, which has numerous components, including motivation, knowledge of oneself and others, tolerance to the unfamiliar, etc. The purpose of the article is to clarify the content of intercultural competence as a meta-competence that is formed in the process of implementing a model of multilingual education and is important for a multilingual personality. The authors define intercultural competence as an integral quality of a linguistic personality that develops during foreign language learning, emphasizing the inextricable link between a foreign language and the culture of another country. Special attention is paid to the essential characteristics of multilingual education as a pedagogical phenomenon, and the main tasks of

the multilingual education model and the practical purposes of its implementation are defined.

Key words: *intercultural communication, intercultural competence, dialogue of cultures, model of multilingual education, multilingual personality.*

Доктор філософії в галузі освіти, доцент, Дем'яненко О.Є.; доктор філософії в галузі освіти, доцент, Мороз Т.О. Формування міжкультурної компетентності у процесі реалізації моделі багатомовної освіти / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Україна, Миколаїв.

У статті розглядається питання актуальної в епоху глобалізації міжкультурної компетентності та шляхи її формування у процесі реалізації моделі багатомовної освіти. Міжкультурна комунікативна компетентність розглядається як здатність ефективно спілкуватися в різних культурних контекстах, яка має численні компоненти, що включають мотивацію, знання про себе та інших, толерантність до незнайомого тощо. Метою статті є з'ясування змісту міжкультурної компетентності як метакомпетентності, що формується у процесі реалізації моделі багатомовної освіти і є важливою для багатомовної особистості. Автори визначають міжкультурну компетентність як інтегральну якість мовної особистості, що розвивається під час навчання іноземної мови, наголошуючи на нерозривному зв'язку іноземної мови та культури іншої країни. Окремої уваги надано сутнісним характеристикам багатомовної освіти як педагогічного феномену, а також визначено головні завдання моделі багатомовної освіти та практична мета її втілення.

Ключові слова: *міжкультурне спілкування, міжкультурна компетентність, діалог культур, модель багатомовної освіти, багатомовна особистість.*

Вступ. В умовах зближення систем освіти європейських країн розширення кола мов, які використовує суспільство й особистість для ефективної взаємодії з метою забезпечення особистих та колективних потреб, є об'єктивним процесом, зупиняти чи уповільнювати який у межах однієї держави неможливо. Мета багатомовної освіти пов'язана зі стратегічною метою трансформації сучасної української освіти, яка передбачає формування багатомовної особистості, й забезпечує розвиток специфічних особистісних рис, які додають до характеристики того, хто навчається, нову якість.

Формування багатомовної особистості, яка б розвивалася інтелектуально, соціально і культурно, є компонентом сучасної парадигми вищої освіти. Орієнтування на культурологічні цілі обумовлює осмислення досвіду вітчизняної та зарубіжної педагогіки та аналіз актуальних проблем освіти в контексті формування культури майбутнього спеціаліста. Зміни в системі освіти, що роблять значний вплив на соціокультурний розвиток, є досить актуальними. Сьогодні якісна підготовка випускників закладів вищої освіти визначається не тільки рівнем професійної підготовки, але й їх культурологічною підготовкою, що охоплює соціальну активність, здібність до набуття власного соціокультурного досвіду, готовність до спілкування у полікультурному соціумі.

Знання мов є важливим складником ціннісної системи багатомовної особистості, саме тому її характеризує висока мотивація до вивчення мов і готовність користуватися ними в навчанні та спілкуванні, що зумовлює розвиток пізнавальних здібностей, готовність у подальшому самостійно вивчати мови, необхідні для успішної реалізації у багатомовному й полікультурному соціумі. Основним засобом здійснення цього багатогранного процесу є мова як необхідна умова всіх складових культурно-комунікативного спілкування. Актуальність моделі

багатомовної освіти і відповідно формування бі- чи полілінгвальної особистості визначається перш за все всесвітньою тенденцією до інтеграції в різних сферах життя. Важливу роль відіграє кроскультурне навчання, тобто навчання державної мови та культури у взаємодії і взаємовпливі з іншими мовами та культурами, а також формування міжкультурної компетентності багатомовної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема багатомовної освіти як світова тенденція модернізації освітнього простору є предметом наукових досліджень багатьох науковців різних країн світу (Н.Басай, В. Гаманюк, О. Матвієнко, О. Фідкевич, В. Снегірьова, Н. Бакуліна З. Подоляк, О. Першукова, О. Тімченко, Р. Allen, С. Baker, J.-C. Beacco, В. Busch, J. Cenoz, Ph. Herdina, J. Rubin, В. Hufeisen, A. Wenden та інші).

Термін «Multilingual education» вперше були застосовані в тексті доповіді експертів ЮНЕСКО «Застосування місцевих мов у освіті» ('The Use of Vernacular Languages in Education', 1953 р.). В документі йдеться, що в навчальному процесі можуть і повинні застосовуватися дві й більше мов, їх слід вивчати системно та застосовувати для навчання предметного змісту немовних предметів [1].

В 1999 р. термін «багатомовна освіта» було уточнено в документі під назвою Резолюція 12 Генеральної Конференції ЮНЕСКО. Відтоді багатомовна освіта отримала таке визначення: «...застосування в освітньому процесі трьох і більше мов, а саме рідної (L1), регіональної чи національної (L2), міжнародної мови (L3)». А також було підкреслено необхідність застосування адитивного підходу в двомовному навчанні й формуванні багатомовності [2].

Я. Сенос зазначає, що багатомовна освіта має значно більшу кількість варіантів, ніж просто двомовна освіта, і пропонує до використання термін «The Continua of Multilingual education», де Continua

– сукупність різноманітних варіантів і впливових чинників, неперервність їх розвитку і взаємодії. З метою створити типологію багатомовної освіти Я. Сеноз пропонує умовно виділити лінгвістичний, освітній і соціолінгвістичний виміри. Де лінгвістичний вимір стосується спорідненості використовуваних у навчальному процесі мов, зокрема рідної або вже відомої та нової виучуваної. Близькість лінгвістичної дистанції (Linguistic distance) між мовами є основною ідеєю рецептивної багатомовності. Освітній вимір дослідниця окреслює так: у плануванні освітнього процесу завжди відображене ставлення суспільства до багатомовності громадян, усвідомлення потреб формування здатності володіти мовами в молодого покоління – від цього залежить реалізація освітніх потреб. Соціолінгвістичний вимір демонструє: як суспільство визначає освітні потреби, так і освіта впливає на зміни в соціумі, і зокрема, як саме освіта впливає на функціонування мов у суспільстві, чи впливає на зростання здатності населення послуговуватися кількома мовами [3, с.23].

Відповідно до поставленої мети головними завданнями моделі багатомовної освіти є:

- формування світогляду учнів/учениць на принципах визнання рівності прав і свобод особистості, незалежно від її національної, соціальної, расової, гендерної приналежності;
- прилучення через виучувані мови до духовного надбання народів, які є носіями цих мов; до культурних цінностей людства;
- розвиток стійкої мотивації та свідомого прагнення до навчання мов, до самостійного розширення мовного репертуару в подальшому житті;
- формування в учнів/учениць здатності доцільно використовувати засоби виучуваних мов відповідно до мети й умов спілкування; користуватися виучуваними мовами як засобами навчання й отримання інформації для реалізації особистісно та соціально важливих цілей;

- розвиток толерантності у спілкуванні на міжособистісному та міжнаціональному рівнях; готовності протидіяти національній, расовій, гендерній та іншим формам дискримінації [4, с. 25].

Отже, практичною метою втілення моделі багатомовної освіти є формування багатомовної комунікативної компетентності студента, яка визначає здатність компетентно послуговуватися державною, рідною та іноземною мовами з урахуванням їхнього культурного аспекту, толерантно спілкуватися в полікультурному середовищі, ставлення до мовного і культурного розмаїття як до цінності.

Мета статті – визначити та схарактеризувати зміст міжкультурної компетентності як метакомпетентності, що формується у процесі реалізації моделі багатомовної освіти і є важливою для багатомовної особистості; представити її структуру та основні функції.

Виклад основного матеріалу. Найбільш прийнятною для нашої країни моделлю багатомовної освіти як варіанту навчання міжкультурного спілкування і засобу полілінгвального розвитку тих, хто навчається, засобами рідної та іноземної мов на різних етапах є імерсійна модель, що припускає рівний ступінь використання рідної та іноземної мов як засобу навчання та професійного розвитку. У контексті сучасних вимог і цілей освіти в цілому, і мовної освіти зокрема, можемо припустити, що багатомовна освіта є однією з форм міжкультурної освіти, що ставить за мету виховання полікультурної особистості. Багатомовна освіта передбачає не тільки функціональне оволодіння іноземними мовами, але й наявність культурного компонента. Установка на підготовку висококваліфікованих кадрів, здатних мислити і діяти в глобальній системі діалогу культур в сучасному суспільстві, визначає концептуальну систему освітньої програми, яка полягає в формуванні у майбутніх спеціалістів мовної предметної компетенції відповідно до

обраної спеціалізації, орієнтованої на формування спеціальної предметної компетенції іноземною мовою.

Рівень сформованості комунікативної компетентності в кожній мові впливає на рівень сформованості багатомовної комунікативної компетентності в цілому. Уміння та ставлення, базові знання є підґрунтям і для формування багатомовної комунікативної компетентності: вони взаємодіють і актуалізуються на основі процесів порівняння й переносу. Ядро багатомовної комунікативної компетентності формується на основі комунікативних компетентностей усіх виучуваних мов у процесі взаємодії, яка здійснюється за допомогою металінгвістичної, міжкультурної та компенсаторної компетентностей. Ці специфічні складники багатомовної комунікативної компетентності забезпечують здатність студентів доцільно переключатися з однієї мови на іншу, виконувати посередницьку роль між мовами і культурами.

Міжкультурна компетентність є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених: О. Березовська, Н. Бідюк, О. Бирюк, Н. Бориско, І. Голуб, О. Гончарова, Л. Гончаренко, Г. Гриневич, Б. Жанкіна, А. Зубко, В. Кузьменко, А. Маслова, І. М'язова, А. Чирва, Л. Шкутіна, M. Byram, M. Hyde, L. Sercu, E. Bandura, E. M. Rogers, L. A. Samovar та інші.

Міжкультурна компетентність – це здатність особистості осмислювати, аналізувати й інтерпретувати факти різних культур, адекватно сприймати та розуміти представників своєї й іншої культури та толерантно взаємодіяти з ними. Вона передбачає усвідомлення приналежності до рідної культури, розуміння її унікальності, визнання цінності інших культур, яке формується на основі міжкультурного зіставлення. Розвиток міжкультурної компетентності у процесі реалізації моделі багатомовної освіти ґрунтується на засвоєнні комплексного знання про мови як про системи мовних, культурних, соціальних норм і

духовних цінностей, що обумовлені національною своєрідністю, ментальними установками різних народів і характеризуються як наявністю унікальних, специфічних особливостей, так і загальнолюдських універсальних ознак, притаманних усім національним спільнотам [4, с.28].

Формування міжкультурної компетентності можливе шляхом пояснення особливостей світосприйняття та відчування світу іншими націями. Міжкультурна компетентність сприяє виробленню практичних навичок спілкування із представниками інших культур та завжди виявляється в діяльності, а в контексті загальної інтеграції та інформатизації суспільства міжкультурна компетентність може тлумачитись як здатність студента до ефективного вирішення завдань під час міжкультурного спілкування, яке передбачає діалог взаєморозуміння, а не зіткнення різних культур.

Аналізуючи характеристики міжкультурної компетентності, дослідники К. Кнапп і А. Кнапп-Поттхофф серед них виділяють:

- розуміння залежності людського мислення, діяльності та поведінки, а також комунікативної діяльності і поведінки від культурнообумовлених когнітивних схем;
- розуміння культурної залежності і власного мислення, діяльності й поведінки, а також комунікативної діяльності і поведінки;
- здатність і готовність до прийняття міжкультурної перспективи;
- знання галузей рідної і цільової культури, в рамках яких зазначені культури можуть відрізнятися;
- знання різноманітних комунікативних стилів поведінки і уміння ідентифікувати їх у ситуаціях міжкультурної взаємодії;
- уміння інтерпретувати феномени комунікативної діяльності і поведінки з точки зору культурних детермінант;
- розуміння основних принципів міжособистісної комунікації;

- володіння комунікативними компенсаторними стратегіями;
- володіння стратегіями ідентифікації і аналізу нерозуміння під час спілкування на базі знань культурних відмінностей та їх впливу на комунікативну діяльність та поведінку;
- володіння стратегіями уникати і з'ясовувати нерозуміння у спілкуванні [5, с.84-85].

Для формування міжкультурної компетентності недостатньо одного лише позитивного ставлення до вивчаємої культури. Для цього необхідний контакт з культурою і представниками цієї культури. Міжкультурна компетентність ґрунтується на знаннях та вміннях, здатності здійснювати шляхом створення спільного для комунікантів значення того, що відбувається і досягати в результаті позитивного для обох сторін спілкування. Метою формування міжкультурної компетентності є досягнення такої якості мовної особистості, яке дозволить їй вийти за межі власної культури та набути якості медіатора культур, не втрачаючи власної культурної ідентичності. Формування міжкультурної компетентності варто пов'язувати з розвитком особистості студентів, їх готовності брати участь в діалозі культур на основі принципів кооперації, взаємоповаги, терплячості до різниці в культурних традиціях та подоланню культурних бар'єрів. Формування міжкультурної компетентності підвищує професійну компетентність. Саме тому вивчення іноземної мови набуває культурологічного сенсу, оскільки майбутні фахівці нового типу, які володіють іноземною мовою, мають здійснювати професійну діяльність на міжнародному рівні, пристосовуватись до нового засобу спілкування, пізнавати іншу культуру та осмислювати власні етнокультурні першоджерела, швидко адаптуючись у полікультурному просторі та виявляючи толерантне ставлення до чужої мови та культури [6, с. 35].

Висновки. Отже, цілком очевидно, що набуття міжкультурної комунікативної компетентності можливе за умови професійного оволодіння мовою з метою подальшого її вдосконалення в практиці спілкування або навчання. Незаперечним є також те, що формування і розвиток міжкультурної компетентності сучасного фахівця у процесі його професійної підготовки є одним із визначальних та пріоритетних векторів його успішної професійної і життєвої самореалізації.

Міжкультурна компетентність за своєю сутністю є результатом розвитку особистості в процесі навчання і являє собою сукупність спеціальних знань національно-культурних особливостей та реалій країни, мова якої вивчається, та низки міжкультурних умінь, що сприятимуть адаптації особистості в професійному полікультурному просторі. Формування міжкультурної компетентності найбільш успішно здійснюється на матеріалі іноземної мови. Використання іноземної мови як способу отримання спеціальних знань, приєднання до культури різних народів, діалог різних культур, що сприяє усвідомленню людьми приналежності не тільки до своєї країни, певної цивілізації, а й до глобальної культурної спільноти – всі ці ідеї багатомовної, міжкультурної освіти мають важливе значення для підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

Література:

1. UNESCO (1953). *The use of the vernacular languages in education*. Monographs on Foundations of Education. No. 8. Paris: UNESCO.
2. Ball, J. (2011). *Enhancing Learning of Children from Diverse Language Backgrounds: Mother Tongue–Based Bilingual or Multilingual Education in Early Years*. Paris: UNESCO.

3. Cenoz, J. (2009). *Towards Multilingual Education: Basque Educational Research from an International Perspective*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
4. Фідкевич, О.Л., Снегірьова, В.В., Бакуліна, Н.В. (2023). *Концепція моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин з урахуванням завдань європейської інтеграції України*. Київ: Педагогічна думка.
5. Knapp, K., Knapp-Potthoff, A. (1990). Interkulturelle Kommunikation. *Zeitschrift für Fremdsprachenforschung*, № 1, 83.
6. Юдіна, О.В. (2009). Система вправ для навчання майбутніх менеджерів міжкультурного спілкування німецькою мовою. *Іноземні мови*, 2, 35-39.

References:

1. UNESCO (1953). *The use of the vernacular languages in education*. Monographs on Foundations of Education. No. 8. Paris: UNESCO. [in English].
2. Ball, J. (2011). *Enhancing Learning of Children from Diverse Language Backgrounds: Mother Tongue-Based Bilingual or Multilingual Education in Early Years*. Paris: UNESCO. [in English].
3. Cenoz, J. (2009). *Towards Multilingual Education: Basque Educational Research from an International Perspective*. Clevedon, England: Multilingual Matters. [in English].
4. Fidkevych, O.L., Sniehirova, V.V., Bakulina N.V. (2023). *The concept of a model of multilingual education in institutions of general secondary education with the teaching of the languages of indigenous peoples and national minorities, taking into account the tasks of the European integration of Ukraine*. Kyiv: Pedahohichna dumka. [in Ukrainian].
5. Knapp, K., Knapp-Potthoff, A. (1990). Interkulturelle Kommunikation. *Zeitschrift für Fremdsprachenforschung*, № 1, 83. [in English].

6. Yudina, O.V. (2009). The system of exercises for training future managers of intercultural communication in German. *Inozemni movy*, no. 2, 35-39. [in Ukrainian].

Citation: Olha Demianenko, Tetiana Moroz (2023). FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF IMPLEMENTING THE MULTILINGUAL EDUCATION MODEL. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(58). doi: 10.26886/2520-7474.4(58)2023.3

Copyright Olha Demianenko, Tetiana Moroz ©. 2023. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(58)2023.4

UDC: 378.637.016:78

**A REFLECTIVE AND AWARE APPROACH TO THE FORMATION OF
AUDITORY ATTENTION OF STUDENTS OF UNIVERSITY FACULTIES
OF ARTS**

Li Xu, Postgraduate student

<https://orcid.org/0009-0003-5267-8390>

e-mail: tihomiro2yulia@gmael.com

Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine

The article breaks down the specifics of the reflexive-aware approach to the formation of auditory attention of future music teachers. This important approach allows you to reveal such facets of the personality, where its attention is directed to itself, to its consciousness, including the products of its own activity, as well as any interpretation, reinterpretation and transformation of its past experience (the content and functions of its own consciousness: personal structures (values, interests, motives), thinking, mechanisms of perception, decision-making, emotional responses, behavioral patterns, etc.). The use of a reflexive-conscious approach directs the reflective actions of the individual from self-actualization to self-realization.

This provides in the process of learning the self-knowledge of the individual, the development of reflective abilities, mastering the methods of self-regulation, self-improvement, and moral self-determination, which forms the life position of a socially active individual. Reflective actions contribute to increasing the professional competence of an individual, encouraging him to acquire quality, effectiveness in pedagogical activities and mastery.

Key words: *reflexive-aware approach, future music teachers, auditory attention, professional competence, quality of educational activity.*

аспірантка, Лі Сюй. Рефлексивно-усвідомлений підхід до формування слухової уваги студентів факультетів мистецтв університетів / Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна, Київ

Стаття розриває специфіку рефлексивно-усвідомленого підходу до формування слухової уваги майбутніх учителів музичного мистецтва. Цей важливий підхід дозволяє розкрити такі грані особистості, де її увага спрямована на самого себе, на свою свідомість, у тому числі на продукти власної активності, а також будь-яке їх осмислення, переосмислення і перетворення свого минулого досвіду (зміст і функції власної свідомості: особистісні структури (цінності, інтереси, мотиви), мислення, механізми сприйняття, прийняття рішень, емоційні реагування, поведінкові шаблони та ін.). Використання рефлексивно-усвідомленого підходу спрямовує рефлексивні дії особистості від самоактуалізації до самореалізації. Це забезпечує у процесі навчання самопізнання особистості, розвиток рефлексивних здібностей, оволодіння способами саморегуляції, самовдосконалення, морального самовизначення, що формує життєву позицію соціально активної особистості. Рефлексивні дії сприяють підвищенню професійної компетентності особистості, спонукаючи її до набуття якості, результативності у педагогічній діяльності і набуття майстерності.

Ключові слова: *рефлексивно-усвідомлений підхід, майбутні вчителі музичного мистецтва, слухова увага, професійна компетентність, якість навчальної діяльності.*

Вступ. На сучасному етапі розвитку мистецької освіти підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва на здобуття освіти здійснюється із застосування власних можливостей у пошуку нових прийомів і методів

роботи. У нормативних документах наголошується увага на нагальності трансформації професійної підготовки майбутніх учителів, що потребує знаходження ефективних шляхів у реалізації суспільних потреб у формуванні свідомості вчителя. Сьогодення вимагає від фахівців мистецького профілю прояву висококультурного загального рівня, здатності оволодівати сучасним педагогічним інструментарієм, тощо. З цієї позиції актуалізується значення слухової уваги у діяльності студентів факультетів мистецтв, виокремлюється її роль у музично-виконавській діяльності.

Аналіз останніх джерел із проблеми. Основою для розробки проблеми формування слухової уваги є фундаментальні положення знаних науковців та педагогів-практиків. Так, концептуальними для поетапної методики стали напрацювання вчених у сфері психології уваги: теоретичні підходи щодо феномену уваги, її видів і властивостей (Дж.Вос, Г.Драйден, В.Романов, І.Страхов та ін.), експериментальні дослідження сенсорної уваги (П.Адамс, Р.Вудворс, В.Вундт, У.Джеймс, В.Кьоллер, М.Ланге, П.Сенж та ін.), взаємозв'язку вибіркості й об'єму уваги із сприйняттям (Б.Колдуен, Б.Найссер, Р.Солсо, К.Черрі та ін.), уваги та самоконтролю (М.Цзен, Ю.Пахомов, М.Фулан та ін.), уваги та установки (Д.Узнадзе), вирішення проблеми уваги через теорію діяльності (П.Гальперін, Ю.Дормашев та ін.), розвитку уваги та її педагогічного супроводу (І.Вартанян, Є.Мілер'ян та ін.).

Проблему розвитку слухової уваги досліджували вчені у сфері мистецької освіти, а саме: А.Болгарський, О.Єременко, А.Зайцева, Л.Гаврілова, А.Козир, В.Лабунець, В.Орлов, Л.Паньків, О.Рудницька, М.Ткач та ін. [2; 7; 10; 12; 13; 15; 16]. Особливу теоретико-методичну цінність для розриття методики формування слухової уваги у процесі музично-виконавської діяльності становлять дослідження сучасних зарубіжних і вітчизняних науковців, які стосуються питань розвитку

музичного слуху (М.Старчеус), формування слухової уваги молодших школярів на уроках музики (С.Миколінська), виконавської уваги майбутніх учителів музики у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін (З.Софроній), уваги як фактору формування виконавської надійності баяністів (Д. Юник), формування розподіленої уваги у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва (В.Пустовіт), розвиток музично-слухових уявлень у процесі музичної діяльності (Лі Еньхуй) та ін.

Мета статті полягає в розкритті рефлексивно-усвідомленого підходу до формування слухової уваги майбутніх учителів музичного мистецтва. Адже цей важливий підхід дозволяє розкрити такі грані особистості, де її увага спрямована на самого себе, на свою свідомість, у тому числі на продукти власної активності, переосмислити минулий досвід, механізми сприйняття, прийняття рішень, емоційні реагування, поведінкові шаблони та ін. Використання рефлексивно-усвідомленого підходу забезпечує у процесі навчальної діяльності самопізнання особистості, розвиток рефлексивних здібностей, оволодіння способами саморегуляції, самовдосконалення, що дозволяє формувати життєву позицію соціально активної особистості.

Виклад основного матеріалу. Рефлексія (від лат. Reflexio - відображення) трактується ученими як всебічне осмислення особистістю передумов, закономірностей і механізмів діяльності, мети, завдань, цінностей, вимог, установок, прагнень [14, 223]. Це поняття включає самоаналіз та самопізнання, які спрямовані на осмислення власних дій та їх законів.

Рефлексивно-усвідомлений підхід допомагає простежити комплекс дій особистості, в якому увага індивіда спрямована на самого себе, на свою свідомість, у тому числі на продукти власної активності, а також будь-яке їх осмислення, переосмислення і перетворення свого минулого

досвіду (зміст і функції власної свідомості: особистісні структури (цінності, інтереси, мотиви), мислення, механізми сприйняття, прийняття рішень, емоційні реагування, поведінкові шаблони та інше). Тож, більшість науковців, в дослідницькому полі яких знаходиться підготовка майбутніх учителів, а також питання набуття студентами професійної компетентності, включають до ядра даної проблеми рефлексійне усвідомлення особистістю власної діяльності. Так, І.Зязюн, досліджуючи специфіку педагогічної дії, відмічає, що для успішності реалізації «процесу цілеутворення і забезпечення ціледосягнення є професійна зрілість спеціаліста», тобто його професіоналізм як «достатній для творчого вирішення задач професійної діяльності рівень розвитку професійної культури і самосвідомості» [9, 42].

Якщо професійна самосвідомість, на думку науковця, виявляється в усталеному ставленні до професії, включаючи систему мотивів, особистісних смислів і ідей, то професійна культура – «індивідуально вироблені стратегії, засоби орієнтації в дійсності, технології переводу ідей у матеріальні цінності». Професійна культура, яка є індикатором компетентності і характеристикою професіоналізму має містити, як виділяє І.Зязюн, такі важливі складники як:

- системний світогляд і модельне мислення;
- праксеологічну, рефлексивну та інформаційну озброєність;
- компетентність спілкування і управління;
- конкретно-предметні знання [9, 42].

Відповідно, автор простежує наявність високої майстерності, компетентності майбутнього вчителя саме через здатність до рефлексивних дій, що є обов'язковою ланкою культури.

У межах рефлексивно-усвідомленого підходу подібні ідеї зустрічаємо у І.Беха, який розуміє вихідним пунктом життя вихованців саме націленість на виявлену рефлексію, а саме «він (учень) повинен

початково набути вміння сприймати вищий світ моралі крізь призму своїх життєвих діянь, турбот, сподівань, колізій. Через їхнє осмислення вихованець усвідомлюватиме, що являє собою його життєве поривання, якої воно сили і якої корекції воно потребує...» [1, 259-260]. Науковець виокремлює найголовнішим у внутрішній рефлексивній роботі – розуміння власних конкретних переживань у безпосередніх життєвих обставинах. Для цього особистості «необхідно оволодіти здатністю гостріше спостерігати і розуміти до чого призводять певні спонуки, діяння, звички...у власному житті і в житті його ближніх» [1, 260]. Процес занурення у рефлексивні глибини, подальше їх осмислення і перебудова активізуватимуть рефлексивне мислення і сприятимуть винесенню результатів назовні, «тобто готує їх експлікацію з метою більшого усвідомлення» [1, 260].

Сучасний дослідник О.Вознюк, представляючи модель формування професійної компетентності учителів, висуває рефлексивну складову як фундамент педагогічної цитаделі [6]. Згідно його думок, своєрідне переосмислення існуючого розуміння поняття студентами має ставати центральним моментом протягом життя, тобто має досягатися шляхом рефлексії досвіду. Автор намічає напрямку в спрямованості рефлексивних дій від самоактуалізації особистості до самореалізації. Це забезпечить у процесі навчання самопізнання особистості, «розвиток рефлексивних здібностей, оволодіння способами саморегуляції, самовдосконалення, морального самовизначення, що формує життєву позицію соціально активної особистості» [6, 221].

Доцільно відмітити також, що рефлексивно-регулюючий підхід концентрується на активному чиннику, який «визначає рівень значущості впливу самої особистості педагога на сутність, зміст, методику його діяльності» [6, 228]. Такі рефлексивно-усвідомлені дії допомагають студентам у особистісному становленні як професіонала. Вплив самої

особистості студента на власну професійну діяльність може виявлятися через осмислення ними своїх індивідуальних особливостей (також труднощів), через проведення самоаналізу і відповідної самооцінки, тобто осмислення і напрацювання зворотного зв'язку між дією і уявленням про неї. Все це допоможе формувати навичку неупереджено розглядати свої професійні дії і визначати їх доцільність.

У сфері мистецької освіти, О.Рудницька відмічає, що рефлексія є «формою теоретичної діяльності суспільно розвиненої людини, спрямованої на усвідомлення власних психічних актів і станів. Рефлексія функціонує як пізнання самого себе, як усвідомлення власних дій, як ставлення до свого Я» [13, 59]. Науковиця виділяє «кілька актів рефлексії: самосприйняття, самоспостереження, самоаналіз, самоусвідомлення», які стають психологічними передумовами самовдосконалення людини.

Таким чином, рефлексивні акти сприяють підвищенню професійної компетентності особистості, спонукаючи її до набуття якості, результативності у педагогічній діяльності і набуття майстерності. Дослідниця відмічає та висвітлює у процесі рефлексивних дій можливості до саморегуляції, задля чого особистість має розмежувати в собі функції Я-контролера і Я-виконавця, тобто говорить про здатність до уявного роздвоєння власного Я. Відтак, рефлексивна позиція майбутнього вчителя музичного мистецтва уможливорює глибоке усвідомлення проблем, визначення і критичне оцінювання своїх недоліків і переваг, не зупиняючись на конкретному етапі. Натомість, рефлексивне усвідомлення себе студентом відкриває можливості корегувати отримані результати, покращуючи їх.

О.Рудницька наголошує, що цей процес, запускаючи внутрішньодіалоговий характер у студента, передбачає уявлення в ідеальній формі певного акту професійної діяльності, злічення з цим

зразком власних педагогічних дій, осмислення внутрішнього світу, прояснення «логіки його розвитку відповідно до власних потреб і дій інших осіб». Також автор нагадує, що поза механізмами рефлексії неможливо зрозуміти і пояснити сутність самовдосконалення [13, 37-38].

Учена фокусує на тому, що «завдяки рефлексії людина виділяє себе із світу реальності як дещо відокремлене, як істоту, що відмінна від усього іншого, усвідомлює своє ставлення до мистецтва, осмислює і оцінює себе, своє життя, свої вчинки, думки, бажання, уявляє минуле, теперішнє, майбутнє» [13, 38]. Це є важливим саме для студентів факультетів мистецтв, де професійна діяльність пов'язана з пошуком інтерпретацій творів мистецтва, оскільки вивчення диригентсько-хорових дисциплін має акумулятивний характер, відзначається накопичувальним ефектом мистецьких знань, які обов'язково слід аналізувати, диференціювати за ступенем якості, важливості і інтеріоризувати з власним світом, почуттями, емоціями.

У рамках рефлексивно-усвідомленого підходу, В.Орлов, висуває феноменологічну якість рефлексії, доводячи, що саме під цим кутом відкривається можливість «піднятися у пізнанні над власним знанням, зробити його об'єктом спостереження, порівняти його з іншими знаннями, визначити межу і, таким чином, здійснити рефлексію власного знання». Також науковець, фокусуючись на рефлексії вчителів художніх дисциплін, відмічає, що даний процес є «переходом від змісту самого художньо-педагогічного явища (яким воно можливо є у дійсності або представлене на даний момент) до смислу само уявлень, який вони привносять у свідомість індивіда». В.Орлов уточнює, що усвідомлення смислу і мотивації власних дій, особистість має можливість розглядати як прояви свідомості, оскільки сама надає їм даного смислу, відповідно вона набуває автономності, свободи по відношенню до цього феномена. Дослідник промовляє наступне: «Він (індивід) може на власний розсуд

змінювати, заміняти, удосконалювати свої професійні якості, піднімаючи процедуру самопізнання на рівень самоосвіти, приводячи себе у відповідність до власних уявлень щодо ідеалу» [11, 116].

В.Орлов звертає увагу на те, що кожен студент індивідуально «рефлексує з тією смисловою структурою, яка відбилася у його свідомості, він її досліджує, аналізує, знаходить той смисл, який тепер стає його власним баченням художньо-педагогічної ситуації... Професійне бачення або позиція стає тим реальніше і стійкіше, чим краще індивід володіє методами рефлексії» [11, 118]. Значущим для нашого дослідження є також і те, що автор виокремлює важливість усвідомлення у даному процесі. Він простежує, що «усвідомлене засвоєння знань, прийомів і методів, рефлексивна робота над ними виступають умовою їх ефективного використання у вирішенні творчих завдань. Рефлексія забезпечує узагальнення і екстраполяцію раніше засвоєних способів художньо-педагогічної діяльності у нові, нестандартні педагогічні ситуації» [12, 39].

У **висновках** доцільно зазначити, що будучи вкрай важливим підходом у мистецькій освіті, рефлексивно-усвідомлений підхід допомагає простежити комплекс дій особистості, в якому увага індивіда спрямована на самого себе, на свою свідомість, у тому числі на продукти власної діяльності. Він допомагає глибоко усвідомити та осмислити, власний минулий досвід, переосмислити буття. А це є важливим саме для майбутніх учителів музичного мистецтва, адже фахова діяльність пов'язана з пошуком інтерпретацій творів мистецтва, оскільки вивчення музичних дисциплін має акумулятивний характер, відзначається накопичувальним ефектом мистецьких знань, які обов'язково слід аналізувати, диференціювати за ступенем якості, важливості та інтеріоризувати з власним світом, почуттями, емоціями.

Література:

1. Бех І.Д. (1998), Особистісно зорієнтоване виховання: навч.-метод. посібник. К.: ІЗМН. 204, [1] с.
2. Болгарський А.Г. (2014), Компетентнісний підхід до музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16-17 жовтня 2014 р. МОН України, КУ імені Бориса Грінченка; за заг. ред. В.О. Огнев'юка. Київ. С. 572-580.
3. Варій М.Й. (2008), Психологія особистості : Навч. пос. К.: Центр учбової літератури. 592 с.
4. Дичківська І.М. (2004), Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. К.: Академвидав. 352 с. (Альма-матер).
5. Долинська Л.В., Максимчук Н.П. (2008), Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2008. 124 с.
6. Дубасенюк О.А., Вознюк О.В. (2011), Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка. 114с.
7. Зайцева А.В. (2011), Структурна модель творчої самореалізації майбутніх учителів музики у процесі виконавської діяльності. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г.М.Падалки. Колективна монографія, під наук. ред. А.В.Козир. Вид. друге, доповн. К.: НПУ імені М.П.Драгоманова. С. 357-366.
8. Зязюн І.А. (1997), Краса педагогічної дії: навч. посіб. для вчителів, аспірант., студ. К.: Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу. 302 с.
9. Зязюн І.А. (2005), Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. № 25. С. 13–16. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf>

10. Козир А.В. (2008), Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: Монографія. К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова. 380 с.

11. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика (2010), ред. О.П. Рудницька. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка. 255с.

12. Орлов В.Ф. Педагогічна майстерність вчителя музики: навч.-методич. посібник для студ. і виклад. пед. коледжів, вузів (1996), В.Ф. Орлов, Б.Д.Кіндратюк, М.В. Клепар. Івано-Франківськ, 1996. 102с.

13. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. (2002), Навч. посібник. К., 270с.

14. Юцевич Ю.Є. Музика. Словник-довідник (2003). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 352 с.

15. Kozyr, A., Havrilova, L., Ishutina, O., Khvashchevska, O. & Chuha, S. (2020). Analysis and Interpretation of Yuri Chugunov's Suite of Moods for Saxophone and Piano. OPUS – ANPPOM's Eletronic Journal. Vol 26, 2020. No 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.20504/opus2020a2605>. Scopus.

16. Kozyr A., Labunets V., Pankiv L., Liming W., Geyang Zh.: (2020), Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social. Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. 2020. pp. 370-377.

17. Haken H. (2004), Synergetics. Introduction and Advances Topics. Berlin. Heidelberg: Springer-Verlag. P. 12-23.

18. Rowley J. (2007), The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy, Journal of information Science, 33 (2), pp. 163-180.

References:

1. Beh I.D. (1998), Person-oriented education: educational method. manual. K.: I3MN. 204, [1] p.

2. Bulgarian A.G. (2014), Competency approach to music performance training of future music teachers. Professional art education and artistic culture: challenges of the 21st century: materials of the International Scientific and Practical Conference, October 16-17, 2014, Ministry of Education and Culture of Ukraine, KU named after Borys Grinchenko; in general ed. V.O. Ognevyuk Kyiv. P. 572-580.

3. Vary M.Y. (2008), Psychology of personality: Education. village K.: Center of educational literature. 592 p.

4. Dychkivska I.M. (2004), Innovative Pedagogical Technologies: A Study Guide. K.: Akademvydav. 352 p. (Alma mater).

5. Dolynska L.V., Maksymchuk N.P. (2008), Psychology of Value Orientations of the Future Teacher: A Study Guide for University Students. Kamianets-Podilskyi: FOP Sysyn O.V., 2008. 124 p.

Dubasenyuk O.A., Voznyuk O.V. (2011), Conceptual approaches to the professional and pedagogical training of a modern teacher. Zhytomyr: Publication of ZhDU named after I. Franko. 114 p.

7. Zaitseva A.V. (2011), Structural model of creative self-realization of future music teachers in the process of performance. Theory and methodology of art education. H.M. Padalka Scientific School. Collective monograph, under science. ed. A.V. Kozyr. Kind. the second, additional K.: NPU named after M.P. Dragomanov. P. 357-366.

8. Zyazyun I.A. (1997), The beauty of pedagogical action: teaching. manual for teachers, graduate students, students. K.: Ukrainian-Finnish Institute of Management and Business. 302 p.

9. Zyazyun I.A. (2005), Philosophy of Pedagogical Quality in the Continuing Education System. Visnyk Zhytomyr. state University named after I. Franko. No. 25. P. 13–16. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf>

10. Kozyr A.V. (2008), Professional skill of music teachers: theory and practice of formation in the system of multilevel education: Monograph. K.: Publishing House of the NPU named after M.P. Drahomanova. 380 p.
11. Art education in Ukraine: theory and practice (2010), ed. O.P. Rudnytska Sumy: Sumy DPU named after A.S. Makarenko 255 p.
12. Orlov V.F. Pedagogical skill of a music teacher: teaching-methodology. study guide and presentation ped. colleges, universities (1996), V.F. Orlov, B.D. Kindratyuk, M.V. Klepar Ivano-Frankivsk, 1996. 102p.
13. Rudnytska O.P. Pedagogy: general and artistic. (2002), Education. manual. K., 270 p.
14. Yutsevich Yu.E. Music. Dictionary-reference (2003). Ternopil: Educational book - Bohdan. 352 p.
15. Kozyr, A., Havrilova, L., Ishutina, O., Khvashchevska, O. & Chuhai, S. (2020). Analysis and Interpretation of Yuri Chugunov's Suite of Moods for Saxophone and Piano. OPUS – ANPPOM's Eletronic Journal. Vol 26, 2020. No 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.20504/opus2020a2605>. Scopus.
16. Kozyr A., Labunets V., Pankiv L., Liming W., Geyang Zh.: (2020), Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social. Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. 2020. pp. 370-377.
17. Haken H. (2004), Synergetics. Introduction and Advances Topics. Berlin. Heidelberg: Springer-Verlag. P. 12-23.
18. Rowley J. (2007), The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy, Journal of information Science, 33 (2), pp. 163-180.

Citation: Li Xu (2023). A REFLECTIVE AND AWARE APPROACH TO THE FORMATION OF AUDITORY ATTENTION OF STUDENTS OF UNIVERSITY FACULTIES OF ARTS . Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(58). doi: 10.26886/2520-7474.4(58)2023.4

Copyright Li Xu ©. 2023. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(58)2023.5

UDC: 378.637.016:78.071

DIAGNOSTICS OF FORMATION OF SELF-CONTROL ABILITY OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC AND CHOREOGRAPHY

Ho Xinyan, Postgraduate student

<https://orcid.org/0000-0006-7139-3309>

e-mail: tihomiro2yulia@gmail.com

Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine

The article reveals the process of diagnosing the formation of the ability to self-control future music and choreography teachers in the process of performance. Provided qualitative and quantitative characteristics of the levels of self-control ability of students of arts faculties, namely: high, sufficient, medium, low. The structure of the formation of the self-control ability of future music and choreography teachers in the process of performance activity is diagnosed: motivational-adaptive, competence-integrative, performance-projective components and their indicators. After conducting the ascertaining stage of the experiment, we came to the conclusion that the ability to self-control future music and choreography teachers in the process of performing activities cannot be qualitatively formed by classical methods. Therefore, at the formative stage of the experiment, we will work with students of the faculties of arts, using modern author's work methods.

Key words: *future teachers of music and choreography, diagnosis, ability to self-control, executive activity, methodology, experiment.*

аспірантка, Хо Сінян. Діагностика сформованості здатності до самоконтролю майбутніх учителів музики та хореографії у процесі виконавської діяльності / Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна, Київ

Стаття розкриває процес діагностики сформованості здатності до самоконтролю майбутніх учителів музики та хореографії у процесі виконавської діяльності. Надані якісні та кількісні характеристики рівням сформованості здатності до самоконтролю студентів факультетів мистецтв, а саме: високому, достатньому, середньому, низькому. Продіагностовано структуру сформованості здатності до самоконтролю майбутніх учителів музики та хореографії у процесі виконавської діяльності: мотиваційно-адаптаційного, компетентнісно-інтегративного, виконавсько-проективного компонентів та їх показників. Після проведення констатувального етапу експерименту ми прийшли до висновку, що здатність до самоконтролю майбутніх учителів музики та хореографії у процесі виконавської діяльності не можна якісно сформувати класичними методами. Тому на формувальному етапі експерименту ми будемо працювати зі студентами факультетів мистецтв, використовуючи сучасні авторські методи роботи.

Ключові слова: *майбутні вчителі музики та хореографії, діагностика, здатність до самоконтролю, виконавська діяльність, методика, експеримент.*

Вступ. У сучасних умовах, коли світ рухається такими темпами, що складно прогнозувати довготривалий ефект наукових досягнень, спрямованість інтересів до мистецьких знань, а також до оволодіння ними у майбутньому поставатимуть тим незмінним орієнтиром, що уможливорює прояв статусу професійної зацікавленості у відповідності запитів суспільства. Такі явища можуть різко збільшувати амплітуду дій майбутніх учителів музики та хореографії при співпадінні зовнішніх впливів з певними значеннями і цінними знаннями, якими вже володіє студент факультету мистецтв. Тому важливим є діагностування

здатності до самоконтролю майбутніх учителів музики та хореографії у процесі виконавської діяльності.

Аналіз останніх джерел із проблеми. Сучасні наукові дослідження висвітлюють інноваційні підходи до проблеми самоконтролю (А.Алексюк, В.Афанасьєв, О.Вознюк, С.Гончаренко, І.Дичківська, О.Дубасенюк, І.Зязюн, Ю.Лисюк, О.Пометун, К.Роджерс, Л.Спірін, В.Шепель, О.Ярошевська та ін.). У сфері мистецької педагогіки ідеї, пов'язані з проблемою формування здатності до самоконтролю, представлені у роботах А.Болгарського, Л.Гаврілової, О.Єременко, А.Зайцевої, А.Козир, В.Костюкова, Л.Ліхницької, В.Москаленко, О.Михайліченко, О.Олексюк, О.Отич, Г.Падалки, Є.Проворової, О.Рудницької, В.Федоришина та ін. [1; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 10; 11; 12; 13; 17].

Мета статті полягає у висвітленні питань діагностування здатності до самоконтролю студентів факультетів мистецтв у процесі виконавської діяльності. З цієї позиції надані якісні та кількісні характеристики рівням сформованості здатності до самоконтролю студентів факультетів мистецтв, а саме: високому, достатньому, середньому, низькому.

Виклад основного матеріалу. На констатувальному етапі педагогічного експерименту ми перевіряли рівень сформованості здатності до самоконтролю майбутніх учителів музики та хореографії у процесі виконавської діяльності. У проведенні цього етапу приймали участь 314 респондентів з різних ЗВО. За основу ми визначили наступні рівні сформованості: високий, достатній, середній, низький.

При перевірці рівня сформованості *мотиваційно-адаптаційного* компоненту ми звертали увагу на міру особистісної вмотивованості студентів факультетів мистецтв до виконання фахової роботи з учнями. Ми відштовхувалися від того, що виконавська діяльність має бути вмотивованою, оскільки це визначатиме професійну активність, впливатиме на логарифм поточних і подальших вимог, що висуватиме

сама собі людина, а також міститиме адаптаційні елементи, які обумовлюватимуть й коригуватимуть діяльність, спрямовуючи її до «еталонного зразка» і закріплюючи позитивними емоціями. Мотивація розглядалася нами з внутрішнього та зовнішнього боку щодо виконавської діяльності.

Перевіряючи рівень сформованості першого показника, *потребу у фаховому саморозвитку*, нами було проведення опитування щодо розуміння студентами важливості самостійної праці над власними фаховими компетенціями. В сучасних умовах у ЗВО самостійна робота складає до 70% загального часу навчання. Тому з перших курсів необхідно зосереджувати увагу на вміння самостійно засвоювати фахові теоретичні питання та практичні навички. Ми наголошуємо, що саморозвиток можливий лише за умови бажання та наполегливості самої особистості.

При перевірці рівня сформованості потреби у фаховому розвитку ми проводили усні та письмові опитування, де ставилися питання про прагнення студентів до нових досягнень, успіху, самовдосконалення. Бралися за увагу активна творча позиція, позитивне мислення, віра у свої виконавські можливості, розуміння сенсу фахового навчання. (Додаток А). Студенти із задоволенням спілкувалися з нами, відповідали на питання, були зацікавлені у результатах анкетування. Було відчутно, що навіть ті студенти, які ще не відчували у собі бажання розвиватися, із зацікавленням прислуховувались до наших рекомендацій щодо навчання. У результаті високого рівня сформованості першого показника мотиваційно-адаптаційного компонента досягли лише 8% опитуваних. Достатній рівень був виявлений у 13% респондентів. Більше осіб виявили середній рівень сформованості — 47%. Низький рівень сформованості першого показника мотиваційно-адаптаційного компонента був у 32% студентів.

При виявленні рівня сформованості другого показника мотиваційно-адаптаційного компоненту, *позитивного ставлення до мистецької роботи з учнями*, ми провели серію спостережень та бесід зі студентами, які в цей час проходили практику у закладах шкільної та позашкільної освіти. Ми відвідували уроки мистецтва, слідкували за роботою вокальних та хореографічних гуртків. Ми ставили питання не тільки студентам, а й керівникам практики, вчителям та керівникам творчих гуртків. Виявляли бажання працювати з дітьми, фахові навички практикантів, їх настрій при проведенні занять. Також було проведення анкетування з приводу позитивного ставлення до мистецької роботи з дітьми (Додаток Б). Для порівняння ми провели усні бесіди також із учнями та їх батьками. Іноді результати опитування були діаметрально протилежними. При підрахунку балів ми визначили, що високого рівня досягли лише 5% студентів. Вони зацікавлені власною творчою працею, ґрунтовно готуються до занять, вміють аналізувати та виправляти власні помилки. 17% студентів показали достатній рівень сформованості другого показника мотиваційно-адаптаційного компонента. Цим студентам подобається займатися творчою працею, вони знаходять спільну мову з дітьми, але не завжди можуть правильно сформулювати свої завдання. На середньому рівні студенти (42%) мали бажання працювати з дітьми, але їм не вистачало методичної та практичної підготовки. 37% студентів опинилися на низькому рівні сформованості позитивного ставлення до мистецької роботи з учнями. У цій групі студенти факультетів мистецтв були не підготовлені до практичної творчої роботи з учнями. У них не було виявлено чіткої мотивації, бажання займатися мистецькою працею.

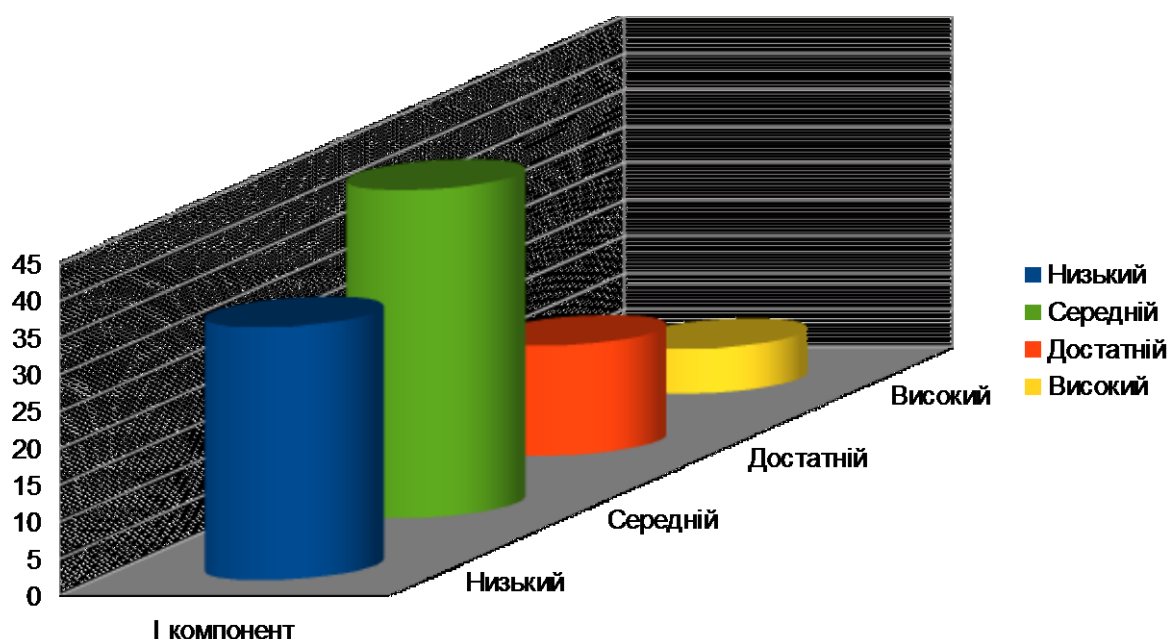
З таблиці та діаграми ми бачимо, що перший, мотиваційно-адаптаційний компонент сформований недостатньо. Більшість студентів (79%) недостатньо вмотивовані виконувати фахову роботу з учнями,

вони не бачать потреби у фаховому саморозвитку та не мають позитивного ставлення до творчої роботи з учнями.

Таблиця 3.1

Рівень сформованості першого, мотиваційно-адаптаційного, компонента на констатувальному етапі експерименту (314 респондентів)

Показники / рівні	Низький		Середній		достатній		Високий	
	О	%	о	%	О	%	о	%
Потреба у фаховому саморозвитку	100	31,85	148	47,13	41	13,06	25	7,96
Позитивне ставлення до мистецької роботи з учнями	115	36,62	131	41,72	53	16,88	15	4,78
Середня вагова	108	34,39	140	44,59	47	14,97	19	6,05

Діаграма 3.1

При перевірці сформованості другого, *компетентнісно-інтегративного*, компонента ми звертали увагу на ступінь здатності студентів факультетів мистецтв до інтегративного застосування знань та вмінь, набутих при засвоєнні теоретичних компонентів. Ми перевіряли

здатність студентів до самоконтролю у процесі виконавської діяльності, який є сполученням загальнопедагогічних та фахових компетенцій в мистецько-педагогічній освіті.

Розглядаючи перший показник, інтерес до розширення мистецьких знань, ми провели оглядовий опитування-бесіду, де розглядали пізнавальний інтерес як форму пізнання, яка спрямована на дисципліни мистецького спрямування, що спонукає людину до різних видів творчої діяльності. Ми простежували у студентів:

- рівень зацікавленості фаховими дисциплінами (або тільки деякими з них);
- рівень пізнавального інтересу (теоретичного та практичного).

Виявилось, що більшість студентів мають зацікавленість тільки в деяких фахових дисциплінах, ігноруючи інші. Так, 24% опитуваних розповіли, що із задоволенням відвідують практичні хореографічні та вокально-хорові дисципліни, але не зацікавлені у вивченні музично-теоретичних дисциплін і не розуміють, для чого ці предмети включені до навчальної програми. 18% студентів (в основному з попередньою хормейстерською освітою) надіють перевагу таким дисциплінам, як Хоровий клас, Практикум роботи з хором, але уникають таких занять, як Основний музичний інструмент. 35% студентів (без попередньої музичної освіти) не мають навичок самостійної роботи та надають перевагу лише тим дисциплінам, які не потребують постійного самостійного опанування.

Рівень пізнавального інтересу теж викликав сумніви у доречності класичної методики викладання у сучасних умовах. Так, онлайн навчання націлене більше на теоретичний компонент навчальної програми, проте практичні навички вимагають більшого часу для самостійного опанування. У 19% студентів немає навичок пошукової роботи в інтернет-ресурсах. 25% не мають навичок використання

комп'ютерних технологій при підготовці до практичних занять. 59% студентів не опанували роботу з інтернет-технологіями запису голосових та відеофайлів.

Проаналізувавши всі відповіді ми прийшли до висновку, що високого рівня досягли лише 6% студентів, які із зацікавленістю вивчали всі фахові дисципліни, вміли самостійно працювати над завданнями. 14% студентів мали достатній рівень сформованості першого показника компетентісно-інтегративного компонента. Вони розуміли, що вивчення всього комплексу фахових дисциплін допоможе в оволодінні майбутньою професією, але не всі опановували із однаковою прилежністю. 35% опонентів мають середній рівень сформованості інтересу до розширення мистецьких знань. Вони вибірково відвідують заняття, не розуміють важливості комплексного вивчення циклу мистецьких дисциплін. На низькому рівні опинилися 45 % студентів, які ще не визначилися остаточно з обраною спеціальністю, мають сумніви у власних творчих досягненнях.

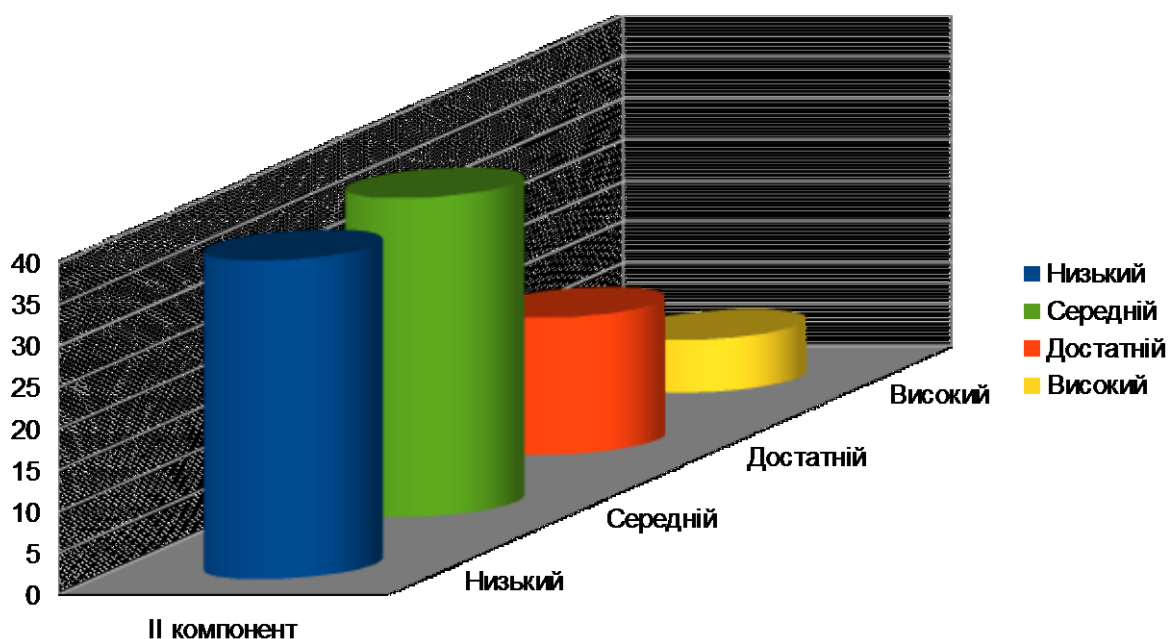
Перевірка другого показника компетентісно-інтегративного компонента, *опанування інноваційних технологій у роботі з учнями*, відбувалася при проходженні студентами різних видів практик на II-IV курсах. Використовувались методи опосередкованого спостереження, бесід з учнями, студентами та керівниками практик. Проаналізував відповіді ми зрозуміли, що студенти, займаючись із дітьми навчальною або мистецькою діяльністю, мало використовують сучасні інноваційні технології. 15% студентів при проведенні уроків хореографії використовували лише методи особистої ілюстрації. При поясненні теоретичних моментів студенти найчастіше використовували методи бесіди, усного пояснення (19%). 31% студентів при усному поясненні використовували аудіо- та відеозаписи. Лише 10% студентів при поясненні використовували комп'ютерні та інтерактивні технології.

Також було проведено анкетування студентів після закінчення ними практик. У цій анкеті ми намагалися виявити рівень обізнаності студентів у використанні інноваційних технологій. Виявилось, що не всі студенти у повній мірі обізнані у новітніх технологіях. Так, на перше питання “Скільки разів протягом практики Ви застосовували інноваційні технології при підготовці та проведенні навчальної діяльності?” лише 6% студентів відповіли, що використовують їх постійно. 27% студентів під час практики лише один або два рази використовували інноваційні технології. На питання про причини невикористання цих технологій 37% студентів вказали на недостатню комп’ютерну грамотність. У відповіді на останнє питання “Які інноваційні технології Ви використовували під час практики?” більшість студентів обрали ігрові та інтерактивні технології, що показує недостатній рівень обізнаності у різноманітні інноваційних технологій.

Порівнюючи всі відповіді ми прийшли до висновку, що високого рівня досягли лише 7% студентів. Вони вільно володіли інноваційними технологіями, використовували їх у своїй практичній мистецькій діяльності. Достатнього рівня досягли 19% студентів. Вони мали навички володіння інноваційними технологіями, але не завжди вірно використовували їх на практиці. Студенти середнього рівня (42%) намагалися використовувати елементи інноваційних технологій (комп’ютерні презентації, відеокллажі), але робили це не завжди доречно. Але 32% респондентів взагалі не використовували інноваційні технології при роботі з дітьми. Вони це пояснювали тим, що не мали комп’ютера, не мали змоги працювати в інтернеті, не мали бажання.

Як ми можемо зробити висновок, що сформованість другого, компетентісно-інтегративного, компонента перебуває в більшості на низькому та середньому рівнях. Тому на часі перевірити нові, сучасні методики формування другого компонента здатності до самоконтролю

майбутніх учителів музики та хореографії у процесі виконавської діяльності.

Оцінюючи сформованість третього, виконавсько-проективного, компонента ми розглядали ступінь емоційної насиченості виконавсько-творчої діяльності майбутніх учителів музики та хореографії. Ми слідували за вмінням студентів аналізувати авторський задум та вказівки, їх логіку на початковому етапі роботи з твором мистецтва та робити власну інтерпретацію на завершальному етапі. Це вміння удосконалюється з набуттям виконавського досвіду та емоційним резонуванням з виконуєним твором. Оцінювалася технічна сторона якісної інтерпретації мистецького твору, володіння руховими навичками.

Працюючи над першим показником та оцінюючи сформованість уміння якісного інтерпретування мистецьких творів ми провели бесіди та оцінили якість написання анотацій на мистецькі твори. В бесідах ми оцінювали міру розуміння поняття “інтерпретація” у студентів, можливості інтерпретування творів при збереженні мистецького контексту творів. Виявилось, що не всі студенти правильно розуміють

термін “інтерпретація” і намагаються переробити твори за власним розсудом (17%). Інші, бажаючи показати власний погляд на твір, змінюють взагалі концепцію твору (21%). Деякі студенти взагалі не вважають за потрібне робити власну інтерпретацію і лише виконують вказівки автору твору (21%). Лише 7% студентів мають навички інтерпретування творів та розуміють доцільність інтерпретації.

Так як наші студенти у подальшому будуть не лише вчителями музичного мистецтва, а й хореографії, у написанні анотації на хоровий твір ми включили і розділ сценічно-рухового втілення художнього задуму виконуємого твору. Проаналізувавши роботу студентів ми зрозуміли, що поєднання (інтеграція) вокального та хореографічного мистецтва у працях студентів майже немає. 18% студентів намагалися поєднати з вокальним виконанням елементарні рухи, 27% студентів навпаки, більше уваги приділили хореографічним рухам, що заважало якісному звучанню твору.

Поєднавши результати, ми прийшли до висновку, що високого рівня досягли лише 6% студентів, які мали навички якісного інтерпретування мистецьких творів. Достатній рівень був у 11% студентів, які мали навички інтерпретування, але іноді робили помилки у використанні інтеграційних прийомів. На середньому рівні опинилися студенти (48%), які мали бажання зробити власну інтерпретацію мистецького твору, але у них не вистачало навиків. Але останні студенти (35%) навіть не мали бажання займатися інтерпретацією музичного твору. Їх влаштовувало виконання по вказівках авторів та викладача.

Оцінюючи здатність до саморегуляції виконавської діяльності (другий показник виконавсько-проективного компонента) ми дивилися на творчий потенціал студентів, їх бажання виконувати твори, бути у складі виконавського колективу, працювати у ролі керівника творчого

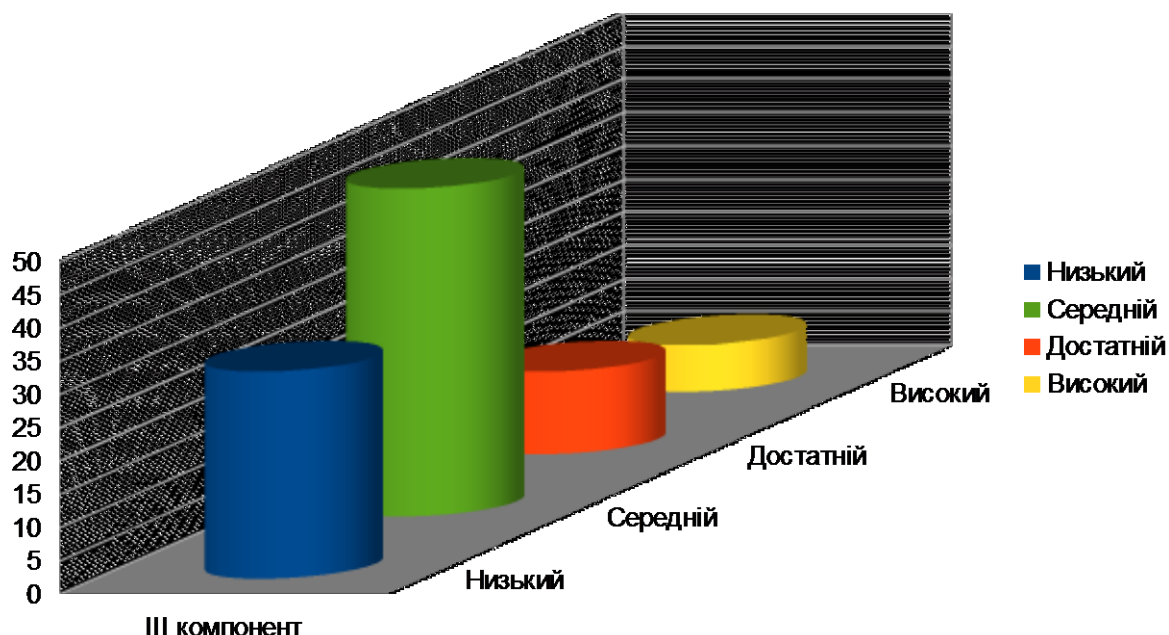
об'єднання. Також ми досліджували вміння управляти своїм емоційним станом під час роботи над мистецьким твором.

Для цього ми вели спостереження за роботою студентів над мистецькими творами на таких дисциплінах, як Хоровий клас, Практикум роботи з хором, Сольний спів, Хореографія. Нам потрібно було прослідити рівень володіння студентами факультетів мистецтв таких якостей як, впевненість у власних творчих діях, вміння вирішувати складні творчі завдання, вміння спілкуватися із творчим колективом та доводити свою виконавську позицію. Також ми провели анкетування у якому були такі питання: «На Вашу думку, що заважає умінню спілкуватися з творчим колективом?», «Як Ви доводите власну виконавську позицію?», «Скільки разів протягом практики Ви застосовували інноваційні технології при підготовці та проведенні навчальної діяльності?», «Назвіть основні причини, які унеможливають чи гальмують використання інноваційних технологій у Вашій практичній діяльності?», тощо.

У результаті ми змогли дійти висновку, що здатність до саморегуляції виконавської діяльності на високому рівні є лише у 8% студентів факультетів мистецтв, які вміло керували творчим колективом, розподіляли етапи роботи над мистецьким твором, мали власну, цікаву інтерпретацію даного твору.

Студенти факультетів мистецтв, які творчо підходили до виконання поставлених завдань, але мали певні помилки у їх виконанні, досягли достатнього рівня здатності до саморегуляції виконавської діяльності (14%). Більшість студентів (51%) хоч і мали певні творчі наміри, але не змогли їх втілити у життя, бо не мали певних навичок. Вони були нами розподілені до середнього рівня здатності до саморегуляції виконавської діяльності. Останні 27% студентів опинилися на низькому рівні сформованості другого показника виконавсько-проективного компонента.

Ці студенти не виявили здатності до саморегуляції виконавської діяльності.

У **висновках** доцільно зазначити, що після проведення констатувального етапу педагогічного експерименту ми прийшли до висновку, що здатність до самоконтролю майбутніх учителів музики та хореографії у процесі виконавської діяльності не можна якісно сформувати класичними методами. Тому на формувальному етапі експерименту ми будемо працювати зі студентами, використовуючи сучасні авторські методи роботи.

Література:

1. Болгарський А.Г. (2004), Музична культура в системі підготовки майбутнього вчителя музики. Науковий часопис Нац. пед. ун-т імені М.Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. пр. К. Вип. 1 (6). С. 7-14.

2. Вознюк О.В. (2012), Педагогічна синергетика: генеза, теорія і практика: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 708с.
3. Дичківська І.М. (2004), Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. К.: Академвидав. 352 с. (Альма-матер).
4. Дубасенюк О.А., Вознюк О.В. (2011), Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка. 114с.
5. Зайцева А.В. (2011), Структурна модель творчої самореалізації майбутніх учителів музики у процесі виконавської діяльності. /Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г.М.Падалки. Колективна монографія / під наук. ред. А.В.Козир. – Вид. друге, доповн. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. С. 357-366.
6. Козир А.В., Федоришин В.І. (2012), Вступ до акмеології мистецької освіти: навч.-методич. посіб. К. : Вид-во НПУ ун-т імені М.П.Драгоманова, 2012. 263 с.
7. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика (2010), О.П. Рудницька [та ін.]; заг. ред. О.В.Михайличенко, редактор Г.Ю.Ніколаї. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка. 255с.
8. Москаленко В.Г. (2012), Лекции по музыкальной интерпретации: учебное пособие. К. 272 с.
9. Роджерс К. Клиенто-центрированная терапия. (1997), М.: Рефл-бук; Ваклер. 318с.
10. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. (2002), Навч. посібник. К., 270с.
11. Федоришин В.І. (2012), Актуалізація основних принципів мистецького навчання у підготовці майбутнього вчителя музики. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. праць. К., Ніжин: Вид-во ПП Лисенко М.М. Випуск 4. С. 219-226.

12. Ярошинська О. (2014), Освітній простір вищого навчального закладу як континуум для проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх фахівців. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. [ред. кол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя: КПУ, 2014. Вип. 35(88). С. 558-567.
13. Kozyr, A., Havrilova, L., Ishutina, O., Khvashchevska, O. & Chuhai, S. (2020). Analysis and Interpretation of Yuri Chugunov's Suite of Moods for Saxophone and Piano. OPUS – ANPPOM's Eletronic Journal. Vol 26, 2020. No 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.20504/opus2020a2605>. Scopus.
14. Kozyr A., Labunets V., Pankiv L., Liming W., Geyang Zh.: (2020), Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social. Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. 2020. pp. 370-377.
15. Haken H. (2004), Synergetics. Introduction and Advances Topics. Berlin. Heidelberg: Springer-Verlag. P. 12-23.
16. Rokeach M. (1972), Beliefs, Attitudes and Values. San Francisco, Josey-Bass Co, 1972. 214 p.
17. Rowley J. (2007), The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy, Journal of information Science, 33 (2), pp. 163-180.

References:

1. Bulgarian A.G. (2004), Musical culture in the system of training the future music teacher. Scientific journal of the National ped. University named after M. Dragomanov. Series 14: Theory and methods of art education: coll. of science pr. K. Issue 1 (6). P. 7-14.
2. Voznyuk O.V. (2012), Pedagogical synergy: genesis, theory and practice: Monograph. Zhytomyr: Publication of the Ivan Franko State University. 708 p.

3. Dychkivska I.M. (2004), Innovative Pedagogical Technologies: A Study Guide. K.: Akademvydav. 352 p. (Alma mater).
4. Dubasenyuk O.A., Voznyuk O.V. (2011), Conceptual approaches to the professional and pedagogical training of a modern teacher. Zhytomyr: Publication of ZhDU named after I. Franko. 114 p.
5. Zaitseva A.V. (2011), Structural model of creative self-realization of future music teachers in the process of performance. /Theory and methodology of art education. H.M. Padalka Scientific School. Collective monograph / under science. ed. A.V. Kozyr. - Kind. the second, additional - K.: NPU named after M.P. Dragomanov, 2011. P. 357-366.
6. Kozyr A.V., Fedoryshyn V.I. (2012), Introduction to acmeology of art education: educational and methodological. manual K.: Publishing House of the NPU University named after M.P. Dragomanov, 2012. 263 p.
7. Art education in Ukraine: theory and practice (2010), O.P. Rudnytska [etc.]; general ed. O. V. Mykhailychenko, editor G. Yu. Nikolai. Sumy: Sumy DPU named after A.S. Makarenko. 255 p.
8. Moskalenko V.G. (2012), Lectures on musical interpretation: textbook. K. 272 p.
9. Rogers K. Client-centered therapy. (1997), M.: Refl-buk; Wakler. 318 p.
10. Rudnytska O.P. Pedagogy: general and artistic. (2002), Education. manual. K., 270 p.
11. Fedoryshyn V.I. (2012), Updating the basic principles of art education in the preparation of the future music teacher. Adult education: theory, experience, perspectives: coll. of science works K., Nizhyn: Edition of PP Lysenko M.M. Issue 4. P. 219-226.
12. Yaroshynska O. (2014), Educational space of a higher educational institution as a continuum for designing an educational environment for professional training of future specialists. Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools: coll. of science pr. [ed. col.: T. I.

Sushchenko (chief editor) and others]. Zaporizhzhia: KPU, 2014. Issue 35(88). P. 558-567.

13. Kozyr, A., Havrilova, L., Ishutina, O., Khvashchevska, O. & Chuhai, S. (2020). Analysis and Interpretation of Yuri Chugunov's Suite of Moods for Saxophone and Piano. OPUS – ANPPOM's Eletronic Journal. Vol 26, 2020. No 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.20504/opus2020a2605>. Scopus.

14. Kozyr A., Labunets V., Pankiv L., Liming W., Geyang Zh.: (2020), Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social. Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. 2020. pp. 370-377.

15. Haken H. (2004), Synergetics. Introduction and Advances Topics. Berlin. Heidelberg: Springer-Verlag. P. 12-23.

16. Rokeach M. (1972), Beliefs, Attitudes and Values. San Francisco, Josey-Bass Co, 1972. 214 p.

17. Rowley J. (2007), The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy, Journal of information Science, 33 (2), pp. 163-180.

Citation: Ho Xinyan (2023). DIAGNOSTICS OF FORMATION OF SELF-CONTROL ABILITY OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC AND CHOREOGRAPHY. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(58). doi: 10.26886/2520-7474.4(58)2023.5

Copyright Ho Xinyan ©. 2023. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

DOI 10.26886/2520-7474.4(58)2023.7

UDC: 378.537.016:78

INTEGRATIVE DIRECTION OF TRAINING OF MASTER OF MUSICAL ARTS STUDENTS

Wei Liming, PhD in Pedagogy, Professor

<https://orcid.org/0000-0002-4219-278X>

e-mail: <250607712@qq.com>

Institute of Arts Lanzhou University, Tianshui S Rd., Lanzhou, China

The article reveals the peculiarities of the introduction of the principle of integration in the process of forming the ability to creative self-realization of master's students of musical art. It is the integration direction that can contribute to the entry into the system of art education of motivated specialists interested in their own work, as well as ensure the successful entry of the future master's student of musical art into the world of dialogic pedagogical interaction and creative relationships.

The principle of integrability allows studying different disciplines in interaction, coordinating their study among themselves. At the same time, integration as a process contributes to the development of skills and abilities to consider phenomena in their interrelationship and interdependence, which contributes to the development of dialectical thinking of master's students of musical art on the basis of multifaceted connections in real reality. Integrativeness is a source of discovery for oneself of new facts that confirm or intensify certain observations, conclusions, strengthening interdisciplinary connections, expanding the scope of artistic information. The essence of the principle of integrability is to find a unifying beginning, which makes it possible to establish relationships between the content of individual subject educational sections, modules, between informational and practical training blocks, according to: composition (content-informational, operational-activity,

organizational-methodical); direction of action (unilateral, bilateral, multilateral); by the way of interaction of the elements that form these connections (time factor: chronological, chronometric).

Key words: the principle of integration, master's students of musical art, creative self-realization, interdisciplinary connections, the relationship between informational and practical units of study.

Вей Лімін, PhD, професор, Інтеграційний напрям підготовки магістрантів музичного мистецтва / Інститут мистецтв Ланчжоуського університету, КНР

У статті розкриті особливості запровадження принципу інтеграційності у процесі формування здатності до творчої самореалізації магістрантів музичного мистецтва. Саме інтеграційне спрямування може сприяти приходу в систему мистецької освіти мотивованих, зацікавлених у власній справі фахівців, а також забезпечити успішність входження майбутнього магістранта музичного мистецтва у світ діалогової педагогічної взаємодії та творчих взаємовідносин.

Принцип інтеграційності дозволяє вивчати різні дисципліни у взаємодії, узгоджуючи їх вивчення між собою. При цьому інтеграція як процес сприяє напрацюванню умінь і навичок розглядати явища у їх взаємозв'язку і взаємозалежності, що сприяє розвитку діалектичного мислення магістрантів музичного мистецтва на основі різносторонніх зв'язків у реальній дійсності. Інтеграційність є джерелом відкриття для себе нових фактів, які підтверджують чи інтенсифікують певні спостереження, висновки, посилюючи міжпредметні зв'язки, розширюючи сферу мистецької інформації. Сутність принципу інтеграційності полягає в пошуку об'єднуючого початку, що надає можливість встановлювати взаємозв'язки між змістом окремих

предметних освітніх розділів, модулів, між інформаційним та практичним блоками навчання, за: складом (змістовно-інформаційні, операційно-діяльнісні, організаційно-методичні); направленістю дії (односторонні, двосторонні, багатосторонні); способом взаємодії елементів, які утворюють ці зв'язки (часовий фактор: хронологічні, хронометричні).

Ключові слова: *принцип інтеграційності, магістранти музичного мистецтва, творча самореалізація, міжпредметні зв'язки, взаємозв'язок між інформаційним та практичним блоками навчання.*

Вступ. Вимоги сьогодення спрямовані на підготовку магістрантів музичного мистецтва до формування духовної культури в підростаючого покоління, збереження національної ідентичності в царинах музичної культури, педагогічної освіти та науки. Одним із дієвих інструментів виконання означених вимог є інтегративний напрям підготовки магістрантів музичного мистецтва у рамках формування здатності до творчої самореалізації.

Ця проблема набуває ще більшої актуальності, коли йдеться про особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва, адже саме він забезпечує формування інтелектуального потенціалу нації, сприяє вихованню особистості, здатної творчо й цілісно підходити до розв'язання завдань соціального та професійного змісту. Саме інтеграційне спрямування може сприяти приходу в систему мистецької освіти мотивованих, зацікавлених у власній справі фахівців, а також забезпечити успішність входження майбутнього магістранта музичного мистецтва у світ діалогових педагогічних взаємовідносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему творчої самореалізації особистості розглянуто в багатьох працях з екзистенціально-гуманістичної філософії (В.Андрущенко, Г.Волинка,

В.Лутай, Ж.Сартр, В.Шинкарук та ін.); гуманістичної психології (А.Маслоу, К.Роджерс, Г.Олпорт та ін.); у наукових роботах відомих психологів і педагогів (А.Алексюк, І.Бех, О.Вознюк, Г.Костюк, О.Киричук, Л.Левченко, О.Матвієнко, В.Моляко, М.Недашківська, Л.Пироженко, О.Пометун, С.Сисоєва, В.Сухомлинський, О.Цокур та ін.). У дослідженнях цих науковців зосереджено увагу на умовах формування таких важливих складників творчої самореалізації майбутніх фахівців, як активність, інтеграційність, самостійність, ініціативність, тощо. Проблемою розробки сутнісних характеристик самореалізації майбутніх учителів опікувалися Ю.Афанасьєв, Н.Бібік, Р.Гуревич, К.Завалко, І.Зязюн, Ю.Калугін, Л.Масол, В.Орлов, Н.Сегеда, П.Харченко та ін. Питання інтеграційної підготовки магістрантів музичного мистецтва до продуктивної діяльності розглядали А.Болгарський, Л.Гаврілова, А.Зайцева, А.Ковальова, А.Козир, О.Кузнецова, В.Лабунець, Л.Масол, О.Михайліченко, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка, Л.Паньків, Т.Пляченко, Г.Побережна, Є.Проворова, О.Ростовський, О.Рудницька, М.Ткач, В.Федоришин, В.Черкасов, О.Щолокова, Д.Юник та ін. [2; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 12].

Мета статті полягає у розробці, теоретичному обґрунтуванні принципу інтеграційності, що відіграє ведучу роль у формуванні здатності до творчої самореалізації магістрантів музичного мистецтва. Формування здатності до творчої самореалізації магістрантів музичного мистецтва передбачає свідоме розуміння змісту музично-педагогічної діяльності, вироблення установки на цілеспрямоване успішне музичне навчання у взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Принцип *інтеграційності* є одним із провідних, адже він дозволяє вивчати різні дисципліни у взаємодії, узгоджуючи їх вивчення між собою. При цьому інтеграція як процес сприяє напрацюванню умінь і навичок розглядати явища у їх взаємозв'язку і взаємозалежності, що сприяє розвитку діалектичного

мислення магістрантів музичного мистецтва на основі різносторонніх зв'язків у реальній дійсності.

Доречно зазначити, що інтеграційність є джерелом відкриття для себе нових фактів, які підтверджують чи інтенсифікують певні спостереження, висновки, посилюючи міжпредметні зв'язки, розширюючи сферу мистецької інформації. Про цінність саме такого розгляду інтеграції зазначав І.Зязюн, наполягаючи на тому, що метою викладання є освіта розуму, що розкривається через набуття пізнань та звичку тримати думки у бездоганному порядку. Поступова взаємодія дисциплін пояснює і доповнює одна одну. Ніяке знання окремого предмета не дає повного поняття про нього, тому необхідно залучати всі елементи [11].

Розглядаючи питання інтеграційних процесів у мистецькій освіті доречно зазначити, що інтеграція є станом зв'язності окремих елементів системи (наприклад, міжнаукова інтеграція, принцип інтеграції та ін.), інтегративність – ступінь її використання, (наприклад, інтегративні прийоми, властивості, компоненти, підходи тощо), інтеграційність – принцип застосування інтеграції, підхід у реалізації інтеграції (наприклад, інтеграційні процеси в сфері освіти, інтеграційне освоєння та ін.), інтегрування – сумарний процес застосування інтеграції в цілому, насиченість структурного терміну інтеграцією як такою (наприклад, інтегрований урок, інтегрована програма, інтегрований курс, інтегрований характер навчання, інтегровані форми навчання та ін.).

Сутність принципу інтеграційності полягає в пошуку об'єднуючого початку, що надає можливість встановлювати взаємозв'язки між змістом окремих предметних освітніх розділів, модулів, між інформаційним та практичним блоками навчання. Виділені Г.Федорцем міжпредметні зв'язки у процесі навчання складають основу для впровадження даного

принципу, а саме, запропоноване автором виокремлення наступних форм взаємних зв'язків, а саме за:

- складом (змістовно-інформаційні, операційно-діяльнісні, організаційно-методичні);
- направленістю дії (односторонні, двосторонні, багатосторонні);
- способом взаємодії елементів, які утворюють ці зв'язки (часовий фактор: хронологічні, хронометричні).

До того ж, кожний тип інтеграції розгалужується на різновиди міжпредметних зв'язків, де саме змістовно-інформаційний ряд передбачає взаємного доповнення за фактами, поняттями, законами, теоріями, методами наук; операційно-діяльнісний охоплює єдність за формуючими навичками, вміннями та мисленнєвими операціями; організаційно-методичний ряд базується на спільних педагогічних методах та методичних прийомах, а також формах та способах організації навчально-виховного процесу. Направленість дії передбачає взаємопроникнення прямими та зворотними векторами дій, тоді як хронологічний вид поєднує спадкоємні, синхронні та перспективні зв'язки, а хронометричні групуються у локальні (фрагментарні), середньодіючі та довгодіючі зв'язки [15]. Отже, такий алгоритм уможливорює різноманітне впровадження різних форм, видів і типів інтеграційних зв'язків, що сприяє формуванню міцних і пов'язаних між собою теоретичних знань та практичних умінь магістрантів музичного мистецтва, свідомому застосуванню отриманої інформації у вокально-хоровій роботі.

Тому можна зазначити, що зміст усіх навчальних дисциплін містить певний інтеграційний потенціал, що уможливорює утворення різних зв'язків, як горизонтальних, так і вертикальних, спрямовуючих або ж супроводжуючих. Інтеграційність допомагає синтезувати різні концепції, а також забезпечує перетворення окремих музичних знань і умінь у

цілісне, комплексне, багатовимірне середовище, яке уможливлює широту застосування окремих мистецьких сегментів.

Таким чином утворюється єдиний інформаційний банк, стимулюючий пізнавальні процеси, активізуючий мисленнєві функції, оскільки його вмістом є знання та інструментарій професійної діяльності, а також досягнення інших галузей, об'єднуючи зміст музичної підготовки, науково-дослідницьку роботу і педагогічну практику. Зв'язки ще можуть бути інтегрованими за видами знань (наукові, філософські, теоретичні, понятійні, фактичні тощо), за видами умінь (пізнавальні, ціннісно-орієнтуючі, практичні), за способом реалізації міжпредметних зв'язків (концептуальні, понятійні, логічні, асоціативні та ін.). Зазначимо, що саме асоціативні зв'язки є специфічними утвореннями, характерними для появи музично-слухових вражень і уявлень. Отже, принцип інтеграційності може бути впроваджуватися у широкому розумінні як створення цілісного уявлення про явище, та більш вузькому – віднаходженні спільної платформи («мета-понять» за В.Воюшиною), зближення знань (умінь та навичок).

Важливо звернути увагу при дотриманні даного принципу на тому, що імпліцитні напрямки також є проявом інтеграційності освітніх процесів, котрі відбуваються у світовій педагогічній сфері (гуманізація, інформатизація, екологізація та ін), до того ж, цей принцип їх виявляє (через інтернет ресурси, асимілювання міжгалузевих і міжнародних зв'язків). На актуалізації принципу інтеграційності мистецької освіти наголошував В.Орлов, розглядаючи його у світлі концепції розвиваючого навчання. Адже концепція розвиваючого мистецького навчання припускає звернення основної уваги не лише на формування умінь та навичок, а й на розвиток професійного мислення, художньої свідомості й творчості учнів, а також на розробку нових музично-дидактичних принципів, які забезпечують збільшення об'єму навчального матеріалу;

використання інноваційних методик прискореного темпу його викладання; збільшення міри змістової наповненості музичних занять; активізації творчої ініціативи учнів тощо [10].

На думку вчених [2; 3; 4; 7; 12], інтеграція різних національних музичних культур будується на основі їх спільності, а також індивідуальних, специфічних рис, які притаманні кожній національній культурі. Вона постає рухомою силою, яка наповнює новим змістом музичне мистецтво в цілому, народжує нові форми та засоби виразності [4], тому значущим постає дотримання *принципу міжкультурної комунікації* у процесі творчої самореалізації магістранта музичного мистецтва.

Якщо розглядати музичні твори як перехрестя культур, специфічну практику міжкультурної комунікації, то межі самого принципу будуть доволі широкі, зважаючи на те, що вона може здійснюватися між представниками різних культур на одному географічному просторі (полікультурному суспільстві), водночас між членами єдиного монокультурного суспільства, котре складається з представників різних статей, поколінь, професій або соціальних прошарків. На платформі музичної комунікації базується ознайомлення з культурою іншої країни, оскільки специфіка інтонаційної природи певної країни відображає особливості мови, національної свідомості, враховуючи поширені визнані норми та їх антиподи у політичних, моральних, релігійних, естетичних ідеях, образах, рисах представників іншої етнічної культури, менталітету, історії, фольклору.

Визнаним є той факт, що для досягнення розуміння музичного твору іншими, він має бути відповідним чином сприйнятим, отже адекватність сприйняття залежить не тільки від професійної музичної грамотності, віку і зрілості музиканта, а ще і від духовно-спрямованого занурення у музику, розгляду художньо-цілісного у контексті історії

певного народу, історії музичної культури чи творчої біографії композитора. Таке засвоєння музики неможливе без розуміння історико-музичних, художньо-естетичних і духовно-моральних понять та уявлень. Отже, затребуваним постає принцип міжкультурної комунікації, зміст і результати якого прямим чином орієнтують магістра музичного мистецтва до адекватності розуміння і розширення поля міжкультурної взаємодії засобами творчої самореалізації.

Принцип міжкультурної комунікації сприяє виявленню картини світу народу, його образу життя, а соціокультурна обумовленість музично-інтонаційної мови дозволяє встановлювати факти культури народу, що у рамках цього діалогу позитивно впливає на краще взаєморозуміння і правильну інтерпретацію музичних творів. Саме діалог і комунікативність як постійна ситуація взаємодії з іншими культурами, поглядами, позиціями складають сутність сучасної гуманітарної освіти, розуміння і інтерпретація дій представників інших культур.

У загальному контексті міжкультурної комунікації А.Зайцева виділяє етнокультурну толерантність, яка «виступає важливим підґрунтям міжкультурної «музичної комунікації»», що уможливорює «співіснування різних національних та інших «музично-культурних» проявів, які сповідують самобутні установки та уявлення про людські цінності» у єдиному життєвому просторі. Дослідниця трактує діалог однією з універсальних форм існування толерантності, завдяки якому у людини виникає і розвивається «потреба вийти за межі своєї «самості», з'являється можливість включити у власну свідомість людину іншої культури», збагачуючи та урізноманітнюючи свій духовний світ за рахунок пізнання художнього «Я» музичного твору іншої культурної традиції, вміння розуміти її музичну мову [4].

Спираючись на вищезазначене, принцип міжкультурної комунікації передбачає різні способи включення «чужого» буття в «своє» і навпаки,

що є необхідним для здійснення музичної діяльності в процесі різноманітних форм взаємодії через уособлення вищих за смыслом толерантних відношень. Окрім того, толерантність відображає сторони духовного та культурного змісту, а не є синонімом терпимості.

Також знайомство і вивчення феномена «чужої» («нової») музичної культури крізь призму рідної є одним із ефективних способів прийняття новим поколінням ціннісно-смыслових пластів нових для нього музичних культур і лежить в основі професійної діяльності педагога-музиканта.

На запровадження принципу міжкулькyльтoї комyнікaції через призму екзистенційно-рефлексивного підходу напoлягaє А.Зайцева, якa розглядaє художню комyнікaцію як процес, що реалізується через повагу до «самості» та екзистенції «Іншого». Учена вказує на те, що принцип міжкулькyльтoї комyнікaції ґрунтується на максимальній «включеності» викладача і студента у загальне «емоційне поле» уроку, що дозволяє постійно отримувати іншу проекцію, інший ракурс певної ситуації взаємодії, а це, в свою чергу, сприяє активності та узгодженості позицій суб'єктів мистецького спілкування. Адже, основний духовно-онтологічний смисл екзистенційно-рефлексивного підходу увиразнюється в процесі передачі викладачем соціокультурного та художньо-комyнікaтивного досвіду не лише у формах зовнішнього впливу, а й передбачає свідомий пошук розуміння себе та екзистенційної цінності «Іншого» у процесі переживання художнього образу [4].

У **висновках** необхідно зазначити, що принцип інтеграційності дозволяє магістрантам музичного мистецтва виявляти емпатійність, співпереживання, орієнтує їх до спонтанного та швидкого входження у суспільну систему іншої культури і легко перебудовувати інтонаційні «звички», тощо. Цей важливий принцип уможливлює різноманітне впровадження різних форм, видів і типів інтеграційних зв'язків, що сприяє формуванню міцних і пов'язаних між собою теоретичних знань та

практичних умінь магістрантів музичного мистецтва, свідомому застосуванню отриманої інформації.

Література:

1. Авдієвський А.Т. Формування особистості на ґрунті національно-культурного відродження. Мистецтво у школі: зб.ст., упор. І.М.Гадалова. К.: УДПУ, 1996. Вип. I. С. 80-83.

2. Гаврилова Л.Г. Система формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій: дис...докт. пед. наук: спец. 13.00.04 Теорія та методика професійної освіти. НПУ ім. М.П.Драгоманова. К., 2015. 656 с.

3. Гуревич Р.С. Інноваційні освітні технології в навчальному процесі ВНЗ. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2014. Вип. 36. С. 7-12. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2013_36_4

4. Зайцева А.В. Педагогічні умови реалізації творчого потенціалу майбутніх учителів музики у процесі виконавської діяльності. Науковий часопис. НПУ ім. М.П.Драгоманова, серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Випуск 4(14). К., 2005, с.153-158.

5. Ковалева А.В. Проблема самореалізації особистості в системі наук про людину. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. пр. 2002. Вип. 17. С. 43-47.

6. Козир А.В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 378 с.

7. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посіб. Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с.: іл.

8. Михайличенко О.В. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика. О.В. Михайличенко, О.П. Рудницька; Заг. ред. О.В.Михайличенко. Суми: СумДПУ ім. А.Макаренка, 2010. 255 с.

9. Олексюк О.М., Ткач М.М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва. К.: Знання України, 2004. 264 с.

10. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: Монографія. За заг.ред. І.А. Зязюна. К.: Наукова думка, 2003. 262с.

11. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наук. пр. Випуск 15. Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2007. 492 с.

12. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2014. 472 с.

13. Liming W. Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. A.Kozyr, V.Labynets, L.Pankiv, W.Liming, Zh.Geyang. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social. Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. 2020. pp. 370-377. 2020.

14. Integration Aspect of Training Teachers of Art Disciplines in Pedagogical Universities. T.Tkachenko, Olha Yeremenko, Alla Kozyr, Viktoriia Mishchanchuk, Wei Liming. Journal of Higher Education Theory and Practice Vol. 22(6) 2022. P. 138-147.

15. Gunrt H. Personality structure and human interaction: the developing sunthesis of psychodynamis theory. Y: Intern Un. Pr., 1997. 456 p.

References:

1. Avdievskiy A.T. The formation of personality on the basis of national and cultural revival. Art at school: collection of art, emphasis. I.M. Gadalo. K.: UDPU, 1996. Vol. IS 80-83.
2. Gavrilova L.G. The system of formation of professional competence of future music teachers by means of multimedia technologies: dis...doct. ped. Sciences: specialist 13.00.04 Theory and methodology of professional education. NPU named after M.P. Dragomanova. K., 2015. 656 p.
3. Gurevich R.S. Innovative educational technologies in the educational process of universities. Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems. 2014. Issue 36. P. 7-12. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2013_36_4
4. Zaitseva A.V. Pedagogical conditions for realizing the creative potential of future music teachers in the process of performance. Scientific journal. NPU named after M.P. Dragomanova, series 16. Creative personality of the teacher: problems of theory and practice. Issue 4(14). K., 2005, pp. 153-158.
5. Kovaleva A.V. The problem of self-realization of the individual in the system of human sciences. Means of educational and research work: coll. of science pr. 2002. Issue 17. C. 43-47.
6. Kozyr A.V. Professional skill of music teachers: theory and practice of formation in the system of multi-level education: monograph. K.: Publishing House of the NPU named after M.P. Dragomanov, 2008. 378 p.
7. Masol L. M. Art and pedagogical technologies in primary school: unity of education and upbringing: method. manual Kharkiv: Madrid Printing House, 2015. 178 p.: illustrations.
8. Mykhailichenko O.V. Art education in Ukraine: theory and practice. O.V. Mykhailichenko, O.P. Rudnytska; General ed. O.V. Mykhailichenko. Sumy: Sumy DPU named after A. Makarenko, 2010. 255 p.

9. O.M. Oleksyuk, M.M. Tkach. Pedagogy of the spiritual potential of the individual: the sphere of musical art. K.: Knowledge of Ukraine, 2004. 264 p.
10. Orlov V. F. Professional formation of future teachers of art disciplines: Monograph. According to general ed. I.A. Zyazyuna K.: Naukova dumka, 2003. 262p.
11. Modern information technologies and innovative teaching methods in training specialists: methodology, theory, experience, problems. Coll. of science pr. Issue 15. Editor: I.A. Zyazyun (head) and others. Kyiv-Vinnytsia: DoV "Vinnytsia", 2007. 492 p.
12. Cherkasov V.F. Theory and methodology of music education: study guide. Ternopil: Educational book. Bohdan, 2014. 472 p.
13. Liming W. Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. A.Kozyr, V.Labynets, L.Pankiv, W.Liming, Zh.Geyang. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social. Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. 2020. pp. 370-377. 2020.
14. Integration Aspect of Training Teachers of Art Disciplines in Pedagogical Universities. T.Tkachenko, Olha Yeremenko, Alla Kozyr, Viktoriia Mishchanchuk, Wei Liming. Journal of Higher Education Theory and Practice Vol. 22(6) 2022. P. 138-147.
15. Gunrt H. Personality structure and human interaction: the developing sunthesis of psychodynamis theory. Y: Intern Un. Pr., 1997. 456 p.

Citation: Wei Liming (2023). INTEGRATIVE DIRECTION OF TRAINING OF MASTER OF MUSICAL ARTS STUDENTS. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(58). doi: 10.26886/2520-7474.4(58)2023.7

Copyright Wei Liming ©. 2023. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

IV. PHILOSOPHICAL SCIENCES

DOI 10.26886/2520-7474.4(58)2023.8

UDC: 130.2:316.62(477)

NATIONAL IDEA IN CULTURE AS THE CORE BASIS OF ITS CONSOLIDATING ESSENCE IN UKRAINIAN SOCIETY

Sergey Magera, Professor

<https://orcid.org/0009-0004-8136-0805>

e-mail: mageraopera@gmail.com

Dragomanov Ukrainian State University, Ukraine, Kyiv

It is shown that the realization of the consolidating potential of culture is a means of self-preservation of the people, the basis for the formation of national identity, which becomes the basis of the subjectivity of the country. This is especially relevant in the period of social transformations. It was determined that the union of traditions and innovations is one of the main factors in realizing the consolidating potential of Ukrainian culture. Only in the process of interaction, interpenetration of the innovative and the traditional, is it possible to develop culture and ensure its consolidating capabilities.

Keywords: consolidation, social consolidation, culture, society, Ukrainian society, Ukrainian culture, human, humanism.

*професор кафедри вокального виконавства, Магера С.І.
Національна ідея в культурі як стрижнева основа її консолідуючої
сутності в українському соціумі/ Українського державного
університету імені Михайла Драгоманова, Україна, Київ*

*У статті досліджується реалізація консолідуючого потенціалу
культури, що є засобом самозбереження народу, підґрунтям
формування національної ідентичності, що стає основою суб'єктності
країни. Це є особливо актуальним в період соціальних трансформацій.*

Визначено, що єднання традицій та інновацій є одним з головних факторів реалізації консолідуючого потенціалу української культури. Лише у процесі взаємодії, інноваційного й традиційного взаємопроникнення можливий розвиток культури й забезпечення її консолідуючих можливостей.

Ключові слова: консолідація, суспільна консолідація, культура, суспільство, українське суспільство, українська культура, людина, гуманізм.

Постановка проблеми. Нині, як ніколи культура постає універсальним чинником суспільної консолідації, але реалізація її консолідуючої ролі має свою *національну та цивілізаційну специфіку*, а з початком перебудови у СРСР й особливо після проголошення незалежності України у 1991 році питання відродження людинотворчих характеристик культури та її консолідуючої сутності постало з особливою гостротою.

Аналіз публікацій з проблеми дослідження. Для дослідження особливостей процесів консолідації українського суспільства і ролі культури в них є напрацювання Т. Антоненко, О. Афоніної, В. Воропаєвої, Н. Гірліної, О. Добровольської, О. Дубового, О. Кирилюк, О. Копієвської, Л. Курняк, В. Мельника, Ф. Моїсєєвої, В. Нікітенка, О. Онаць, С. Пролєєва, О. Стасевської, Г. Шевченка, В. Яценко та ін.

Особливості реалізації консолідуючої сутності культури в українському трансформаційному суспільстві представлене у працях Л. Анучиної, М. Безоточного, Ю. Вільчинського, В. Грицаненко, Н. Дмитренко, Ю. Калиновського, К. Кислюка, О. Кендус, С. Кліценко, Н. Левченка, В. Малімона, М. Недюхи, О. Оржель, І. Павлюк, К. Палія, В. Пасічника, М. Поплавського, О. Ременець, П. Слободянюк, О. Стасевської, М. Черниш та ін.

Метою даної статті є осмислення культури як чинника суспільної консолідації в період соціальних трансформацій в українському соціумі.

Виклад основного матеріалу. Відродження людинотворчих характеристик вітчизняної культури проявилось, у першу чергу, у спробах українських діячів позбутися партійно-ідеологічного впливу на свою діяльність (до 1991р.), актуалізації проблеми повернення до духовно-культурного спадку нашого народу, означення найбільш кричущих питань у розвитку різних сфер та підсистем культурного простору України. Відповідно така діяльність «духовних поводитирів» українського народу сприяла посиленню консолідуючої ролі культури у суспільстві, поступовій відмові від радянсько-класового підходу до культури, відродження людинотворчої сутності вітчизняної культурної спадщини.

Разом з тим, на переконання фахівців українська культура після здобуття державної незалежності стикнулася з низкою серйозних викликів. Перший – виклик зміни політичного й суспільного ладу. Розвал тоталітарної держави, в межах якої десятиліттями існувала Україна, виявив неготовність діячів культури до існування без щоденної опіки держави, до ринкових відносин в культурному житті.

З цього приводу О. Кендус зазначає, що «відродження української культури визначалося декількома пріоритетними напрямками її розвитку. Найперше, український народ повинен був отримати знання про свою справжню історію, адже без історичної пам'яті немає народу. Також, одним із першочергових завдань було також піднесення престижу української мови, того «станового хребта національної культури». Багато людей не усвідомлюють, що мова – це не лише засіб комунікації, а й спосіб мислення, живе тіло національної культури, нормальне функціонування якого забезпечує її духовні злети. Крім того, пропонувалося систематизоване видання матеріалів дискусій, які

тривали протягом XIX і XX століття, про українську історію, її культуру, про можливість чи неможливість, потрібність чи непотрібність української мови і самостійність української літератури. Оскільки про українську культуру в світі знали ще дуже мало, необхідно було віднайти можливості її входження в міжнародний культурний контекст» [5, с. 185-191].

На думку фахівців, еволюції українського національного відродження притаманна європейська триєдина система (за чеським ученим М. Грохом), яка відповідає не тільки головним історичним концептам формування національної свідомості, але й стала базовим напрямом розвитку сучасних процесів української націогенези: 1. Академічний. 2. Культурницький. 3. Політичний [14, с. 227-228].

Процес національного відродження України наприкінці XX початку XXI сторіччя відкрив широкі можливості для її культурного розвитку. З'ясовуючи результати реалізації цих можливостей визначимо *архетипові характеристики сучасної української культури*.

Передусім слід виділити специфічний український *індивідуалізм*, який базується на певному відношенні до громади – він є хуторянським індивідуалізмом. Такий індивідуалізм ґрунтується не на автономності особистості, суверенності її розуму, здатності до дискурсивної легітимації соціальних та етичних норм, які б забезпечили соціальну інтеграцію, а на безпосередньому протиставленні себе громаді [13, с. 112-114].

Саме тому, з точки зору Н. Хамітова індивідуалізм виявляє себе як плідний архетип української культури тільки тоді, коли розвивається у *персоналізм* – «такий спосіб відношення до світу, при якому цінність персони не заперечує значимості навколишнього суспільного життя» [167, с. 177]. Отже, «персоналізм – це індивідуалізм, який позбувся своїх негативних рис, вийшов за межі стихії, де він був способом життя і

мислення, що суперечить раціональному устрою соціуму. Слід зазначити, що індивідуалістичне та персоналістичне начала весь час взаємодіють в історії українського народу і саме перемога персоналізму так потрібна сьогодні сучасному українському суспільству» [16, с. 177].

Також Н. Хамітов виділяє такий культурний архетип України як *світоглядна толерантність* – «архетип української ментальності і культури, який виявляє здатність українського народу приймати у свою культуру ментальні настанови інших народів та їх культур, що сприяє можливості глибинного порозуміння у внутрішній та зовнішній політиці» [167, с. 184]. Толерантність – безумовна цінність в умовах соціокультурного плюралізму, у суспільстві конкуруючих інтересів, часом забарвлених національною або конфесіональною нетерпимістю.

Також слід виділити *«кордоцентризм*, який, у сенсі переваги душевного над раціональним і прагматичним, виражає домінанти «Серця», чуттєвості в житті українців. Цьому архетипові співзвучні такі риси.... як сентименталізм і любов до природи» [16, с. 177-178]. Цілком можна погодитися, що кордоцентризм має бути збалансований з раціоналізмом [16, с. 178], лише тоді він буде сприяти суспільній консолідації.

Ще один важливий «архетип української ментальності і культури, який здатний глибинно актуалізувати гідну самореалізацію людей та їх громадянську взаємодію – *глибинний оптимізм*. Він пронизує усі етапи української історії і саме завдяки йому українська культура змогла вижити в жорстких умовах бездержавності» [16, с. 112-114].

В цілому розвиток української культури, подолання негативних начал, які характеризують її сучасний стан, потребує:

- 1) визнання державою, державними мужами, елітою України значущості цього феномену для зміцнення держави Україна;
- 2) зосередження уваги на духовному оновленні людини;

- 3) повернення культурної пам'яті народу;
- 4) визначення шляхів подолання зниження рівня морально-естетичного стану суспільства;
- 5) активізації процесу гуманізації людини та суспільства в цілому;
- 6) зосередження уваги на вирішенні проблем духовного порядку;
- 7) переосмислення змісту та форм життєдіяльності інститутів культури [1, с. 35-36].

Комплексно характеризуючи сучасну українську культуру за різними напрямками її розвитку, Л. Анучина та О. Стасевська виокремлюють наступні її особливості:

– уперше в історії країни національна культура визнана (хоча й на декларативному рівні) провідним чинником розвитку та реформування українського суспільства, утвердження державності. Підтвердженням цьому є положення Конституції України, чисельні закони, настанови, рішення державних органів, серед яких особливо значущими є Декларація про державний суверенітет України, Декларація прав національностей України, Закони України «Про засади мовної політики», «Про національні меншини в Україні», «Основи законодавства про культуру», та ін.;

– у суспільстві існує намагання переосмислити ієрархію системи цінностей, прагнення до визначення пріоритетів смисложиттєвих орієнтацій. Про це свідчать факти: переорієнтація суспільної свідомості – з моральних цінностей на матеріальні, гедоністичні, а також поглиблення диференціації ціннісних орієнтирів різних верств населення, втрата об'єднуючих націю ідеологічних настанов;

– здійснюється поширення та прискорення інтеграції української національної культури у світовий культурний простір, зміцнення культурного діалогу з багатьма країнами світу, активізація представництва України в сфері культури на міжнародному рівні. Про це

говорить визнання здобутків української культури світовими державами, розповсюдження в Україні цінностей, стандартів, норм європейського культурного життя;

- відбувається поступова відмова держави від централізованих та директивних і перехід до децентралізованих та непрямих методів управління сферою культури;

- спостерігається розширення складу суб'єктів культури, що відкриває шляхи пожвавлення культурного життя. Активізація творчої активності різних категорій і груп населення, збільшення культурних ініціатив різноманітних суспільних об'єднань, рухів, асоціацій, клубів і урізноманітнення видів та форм їх діяльності є підтвердженням цього. Значна частина нових суб'єктів культури плідно співпрацює з різними зарубіжними мистецькими, благодійними, науковими, освітніми інституціями, сприяючи входженню України в культурний європейський простір;

- акцентується увага на поверненні культурної пам'яті, відновлення перекривлених сторінок історії українського народу та його культури, зверненні до масивного гуманітарного потенціалу української культури – філософського, історичного, релігійного, правового, морального тощо, який не просто стає затребуваним, а й по-новому осмислюється;

- створюються умови для активізації духовного життя, підвищення національної самосвідомості різних народів і етнічних груп України, повернення їх до забутих національних цінностей. У зв'язку з цим в країні стимулюється створення та розгортання діяльності національних общин, вивчення в системі загальноосвітніх шкіл національних мов, проведення національних свят, впровадження в життя національних традицій та обрядів;

- змінюється суспільний й громадський статус релігії, приділяється велика увага відновленню впливовості релігійної культури, яка

визнається вагомим культуроформуючим чинником. Сьогодні традиційні для світових релігій цінності заповнюють існуючий в Україні духовний вакуум і сприяють гуманізації соціальних відносин. Характерною ознакою сучасності стає повернення до релігійного життя громадян України, вплив релігійної культури на їх життя;

– впроваджуються нові засади розвитку системи освіти. Вагому роль в розвитку освіти зіграли демократизація навчально-виховного процесу. Утілення в освітянське життя демократичних основ дозволило позбавити школу догматичного одноманіття навчальних програм, методик, підручників, сприяло запровадженню автономії закладів освіти, в тому числі і вищих;

– в Україні посилюються процеси розмивання самобутності української культури, втрата культурної своєрідності окремих регіонів, міст тощо. «Вестернізація» і комерціалізація призводять до уніфікації способу життя за «західними» зразками, поширюють стандартизацію культурних потреб, ведуть до руйнації «культурної індивідуальності» [2, с. 42-45].

Найголовнішою рисою української культури внаслідок всіх продуктивних змін, на думку С. Кліценко, має стати універсальність – здатність творчої взаємодії з сучасними культурами світу та їх авторами. Важливою є така творче виявлення національного буття України, яке зробить його для людей в усьому світі зрозумілим, цікавим і важливим [6, с. 225-226].

Звернемось до національної ідеї в культурі як стрижневої основи її консолідуючої сутності в українському соціумі.

Нині у вітчизняному інтелектуальному, політичному та культурному просторі триває пошук сутнісних характеристик української національної ідеї.

Дослідник Ю. Вільчинський аналізує національну ідею в якості політичної і культурної програми, «під якою слід розуміти не лише всебічне усвідомлення власної національної своєрідності, а й свідоме намагання у всіх ділянках життя – політиці, господарстві, науці, філософії, мистецтві – виявити, організувати і розвинути свої власні сили» [4, с. 63-66].

Важливо розуміти, що нині об'єднання української нації переважно будується навколо історичного минулого. Тому можна погодитися, що «одним із шляхів зміцнення соціального згуртування мають стати конкретні державні ініціативи у сфері гуманітарної політики (освітньої, культурної, соціальної, інформаційної та інших); іншим важливим напрямом є розвиток і посилення громадянського суспільства» [10, с. 105].

Консолідуючий культурний потенціал національної ідеї України, конкретизується у її функціях. О. Куць вважає, що до таких функцій можна віднести такі:

- «– етнонаціотворчу (визрівання з людській спільноті потреби у самоорганізації в окремий етнос);
- інтегруючу (згуртовує в єдину спільноту різні етноси);
- ідентифікаційну (сприяє самовизначенню й самоусвідомленню окремих народів та її представників);
- культурологічну (з народної культури формує загальнонаціональну культуру);
- аксіологічну (орієнтація на певні цінності, що впливають на свідомість спільноти);
- державотворчу (усвідомлення необхідності створення політичних інституцій та їх функціонування)» [8, с. 100].

Очевидно, що суб'єктом національної ідеї України є її народ. Тому мета формування національної ідеї нашої країни – це постійне зростання добробуту народу, забезпечення і збереження умов для розвитку майбутніх поколінь на основі економічної й політичної самостійності, оригінальної культури, духовності. Консолідація українського суспільства сьогодні стала пріоритетною ідеєю для багатьох політичних сил. Цілком можна доєднатися до думки, що українська національна ідея сьогодні – це любов до рідного краю і «разом із тим – входження у європейські структури. Україна повинна враховувати історичні цінності Заходу та розвивати їх у своїй державі через українську національну ідею, формувати у громадян почуття єдності і соборності утримання в усьому світі. Особливості величної, неповторної у світі України проявляються в її мові, культурі, історії, традиціях, звичаях, історичній пам'яті» [3, с. 69].

Важливо усвідомити, що національна ідея є *основою* культури певного народу, а також є *продуктом* цієї культури. Вона постає світоглядним вектором національної культури й самосвідомості народу. В цьому контексті П. Кравченко вірно зазначає, що «організація практичного життя індивідів на основі загальнонаціональних принципів є маніфестацією певної культури їхньої самосвідомості. Але ця культура може перетворюватися у власну протилежність, якщо вона ґрунтується на догмах, що суперечать вимогам суспільного духовного прогресу. Дійсна культура національної самосвідомості спирається не на догматичні установки, а на істину загальнонаціональних міжособистісних і соціальних зв'язків індивідів та на їхнє реальне життя» [7, с. 262].

Можна стверджувати, що здатність народу сформулювати національну ідею демонструє його культурну, політичну, духовну зрілість, готовність до створення суб'єктної країни. Ця зрілість означає певну архетипову усталеність культури, її особливостей. Будь-яка культура – це система норм, що репрезентують ключові цінності,

необхідні для розвитку країни. Не можна не погодитися, що «культура зумовлює стиль поведінки, підґрунтя оцінок, правила спілкування з іншими людьми тощо. Імперативність вимог культури досить очевидна, вона виявляється у суспільній (правовій) психології через оціночні судження щодо певних подій та явищ. Вона існує у формі громадського схвалення чи несхвалення вчинків та висловлювань, у пануючих естетичних смаках, у правовій чи політичній системах, у релігії, тобто у всій сукупності ментальних особливостей національної самосвідомості народу» [12, с. 62].

Розмитість національної ідеї як консолідуючого начала, відсутність консенсусу щодо стратегій розвитку країни, акцент в цьому розвитку лише на економічних і політичних чинниках без урахування духовно-культурних завжди призводять до втрати консолідації нації.

За період існування незалежної України не було достатньо чітко сформульовано питання й відповіді на низку важливих питань. Мова йде про невизначеність української ідентичності, що було зумовлено на початку 90-х кризою радянської ідентичності й недоліками політики ідентичності, в якій недостатньо був зроблений акцент на унікальності власної культури та її місії у світі. Зовнішній аспект української ідентичності найвиразніше виявився у міфологемі багатовекторності, стратегічного партнерства мало не зі всіма країнами (передовсім з актуальним Іншим-ворогом). Всі ці смисли-ілюзії продемонстрували свою неконструктивність і навіть шкідливість в контексті внутрішніх та зовнішніх процесів й проблем сучасної України, яка бореться проти окупації частини території. Початок українсько-російського конфлікту, коли РФ, в радикальний спосіб (розв'язавши війну), «репрезентувала себе для більшості населення як «спільний Інший», Чужий (ворог), зумовили потребу переосмислення особливостей формування

української ідентичності на сучасному етапі, в тому числі в контексті відносин з Іншими» [15, с. 341].

З точки зору М. Недюхи значущість національної ідеї полягає в усвідомленні й виконання низці завдань. Зокрема він зазначає, що сучасна Україна має поставати правовою державою, громадянським суспільством і демократичною, цивілізованою країною передусім за кількісними та якісними показниками забезпечення потреб українського народу. За умов демократії це означає підпорядкованість держави завданням забезпечення пріоритету прав і свобод людини та громадянина, верховенства права, соціальної справедливості, гідності людини. Саме це визначає й зовнішньополітичні пріоритети сучасної України. Сьогодні Українська держава має формуватися суспільством, громадянами, народом України, який, згідно з Конституцією, є джерелом влади, виступаючи визначальним суб'єктом забезпечення процесів соціальних змін. Не можна не погодитися також з тим, що Україна повинна стати цілісністю держави й громадянського суспільства [9, с. 22-23].

Важливо розуміти, що тематизація національної ідеї знайшла свій вираз у творчості видатних вітчизняних діячів науки та культури, які сформулювали базові положення подальшої розбудови українського суспільства й держави як єдиного культурного організму. Узагальнюючи основні підходи видатних українських мислителів (М. Грушевський, М. Драгоманов, П. Куліш, І. Франко, В. Липинський та ін.) сучасний науковець В. Пасічник пропонує таке розуміння державної моделі, що засноване на українській національній ідеї:

«— пріоритет людей, народу, «землі» по відношенню до державної влади, де правитель виступає першим слугою рідної землі та громади, що на ній проживає, а відтак основоположним принципом державного будівництва є народоправство, а не єдино начальство... Українська

держава повинна будуватися знизу, а не насаджуватися зверху, вона має зростати із спільних зусиль... областей і територій, які об'єднуються для спільного досягнення загальнозначущих цілей;

– пріоритет локальної народної самоорганізації в порівнянні із загальнодержавною організацією, що передбачає запровадження широкого місцевого самоврядування як основи державного управління, здійснюваного центральним народним представництвом, із найширшим самоврядування общин...;

– визнання виняткової важливості етичної традиції, морального вимірювання політики і діяльності політиків, де політична влада має бути заснована на християнській моралі, в якій вона черпає свою легітимність, а християнська віра виступає основою та надійним і зрозумілим способом самоідентифікації українського народу...» [11, с. 79].

Висновки. Значущим світоглядним чинником розвитку української культури є такий феномен як національна ідея. У політичній практиці сучасної України її змістовне наповнення є предметом політичних суперечок та наукових дискусій, що не сприяє консолідації української нації у духовному вимірі. У цілому національна ідея є політико-культурним проєктом розвитку української нації, основними елементами якої попри всі дискусійні моменти є орієнтація на побудову в Україні гуманістичної, демократичної, правової та соціальної держави.

Література:

1. Анучина Л. В. (2015) Проблемне поле культури сучасної України. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*, № 4 (27), 27-37.

2. Анучина Л. В. (2013) Реалії сучасної української культури: філософсько-культурологічний дискурс. *Вісник Харківського*

національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. *Філософія*. Вип. 41(2), 27-48.

3. Безотосний М. (2013) Національна ідея – основа консолідації українського суспільства на сучасному етапі. *Рідний край*. № 2, 69-72.

4. Вільчинський Ю. (1993) Поняття і генеза української національної ідеї. *Сучасне суспільство*. № 2, 58-68.

5. Кендус О. З. (2014) Тенденції розвитку української культури напередодні проголошення незалежності України. *Вісник Львівської комерційної академії*. Серія: Гуманітарні науки. Вип. 12, 185-191.

6. Кліценко С. (2009) Альтернативи розвитку української культури (на матеріалах статей О. Пахльовської та І. Дзюби). *Вісник Львівського університету*. Серія: Мистецтвознавство. Вип. 9, 222-228.

7. Кравченко П. А. (2001) Вітчизняний культурно-історичний досвід у системі сучасного державотворення (соціально-філософські аспекти). Київ: ГЕНЕЗА, 332.

8. Куць О. М. (2013) Усвідомлена незалежність: як/чи реалізована етнополітична свобода ? (Українські реалії): монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 368 .

9. Недюха М. П. (2016) Державотворчий потенціал української національної ідеї «Україна – демократична країна рівних можливостей». *Наукові праці МАУП*. Вип. 48, 19-25

10. Оржель О. (2012) Консолідація українського суспільства на основі національної ідеї: перспективи й обмеження (з точки зору європейського досвіду). *Державне управління. Економіка та держава*. № 8, 102-105.

11. Пасічник В. М. (2013) Українська національна ідея як концептуальна основа боротьби з корупцією та проведення інституційних реформ в Україні. *Ефективність державного управління*. Вип. 34, 72-81.

12. Пасько І. Т. (1999) Громадянське суспільство і національна ідея: (Україна на тлі європейських процесів. Компаративні нариси). Донецьк: ЦГО НАН України, УК Центр, 289.

1. Ребкало В. (2010) Колективна ідентичність українського суспільства та її вплив на реформування державного управління. *Публічне управління*. Вип. 34. <<http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2010-34/doc/1/14.pdf>> (2023, листопад, 24).

13. Скалецький М. П. (2003) Етнотворча та етнозахисна функції культури. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. № 473, 61-68.

14. Труш М. С. (2015) Соціокультурна інтеграція: особливості в умовах глобалізації: український аспект. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України: науковий збірник*. № 3-4, 14-19.

15. Хамітов Н. В. (2017) Творення людяності як головна мета суспільної консолідації України. *Людяність творчості як творчість людяності: Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції*. м. Київ. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. <<http://ela.kpi.ua/jspui/handle/123456789/20670>> (2023, листопад, 24).

References:

1. Anuchyna L. V. (2015) Problemne pole kultury suchasnoi Ukrainy [The problematic field of culture of modern Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*, № 4 (27), 27-37. [in Ukrainian].

2. Anuchyna L. V. (2013) Realii suchasnoi ukrainskoi kultury: filosofsko-kulturolohichniy dyskurs [Realities of modern Ukrainian culture: philosophical and cultural discourse]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Filosofiia*. Vyp. 41(2), 27-48. [in Ukrainian].

3. Bezotosnyi M. (2013) Natsionalna ideia – osnova konsolidatsii ukrainskoho suspilstva na suchasnomu etapi [The national idea is the basis of the consolidation of Ukrainian society at the current stage]. Ridnyi krai. № 2, 69-72. [in Ukrainian].
4. Vilchynskyi Yu. (1993) Poniattia i heneza ukrainskoi natsionalnoi idei [Concept and genesis of the Ukrainian national idea]. Suchasne suspilstvo. № 2, 58-68. [in Ukrainian].
5. Kendus O. Z. (2014) Tendentsii rozvytku ukrainskoi kultury naperedodni proholoshennia nezalezhnosti Ukrainy [Trends in the development of Ukrainian culture on the eve of the declaration of Ukraine's independence]. Visnyk Lvivskoi komertsii noi akademii. Serii: Humanitarni nauky. Vyp. 12, 185-191. [in Ukrainian].
6. Klitsenko S. (2009) Alternatyvy rozvytku ukrainskoi kultury (na materialakh statei O. Pakhlovskoi ta I. Dziuby) [Alternatives to the development of Ukrainian culture (based on the articles of O. Pakhlivska and I. Dzyuba)]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Mystetstvoznavstvo. Vyp. 9, 222-228. [in Ukrainian].
7. Kravchenko P. A. (2001) Vitchyzniani kulturno-istorychni dosvid u systemi suchasnoho derzhavotvorennia (sotsialno-filosofski aspekty) [Domestic cultural and historical experience in the system of modern state formation (social and philosophical aspects)]. Kyiv: HENEZA, 332. [in Ukrainian].
8. Kuts O. M. (2013) Usvidomlena nezalezhnist: yak/chy realizovana etnopolitychna svoboda ? (Ukrainski realii) [Perceived independence: how/is ethno-political freedom realized? (Ukrainian realities)]: monohrafiia. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 368. [in Ukrainian].
9. Nediukha M. P. (2016) Derzhavotvorchiy potentsial ukrainskoi natsionalnoi idei «Ukraina – demokratychna kraina rivnykh mozhlyvostei» [State-building potential of the Ukrainian national idea «Ukraine is a

democratic country of equal opportunities»]. Naukovi pratsi MAUP. Vyp. 48, 19-25. [in Ukrainian].

10. Orzhel O. (2012) Konsolidatsiia ukrainskoho suspilstva na osnovi natsionalnoi idei: perspektyvy y obmezhenia (z tochky zoru yevropeiskoho dosvidu) [Consolidation of Ukrainian society based on the national idea: prospects and limitations (from the point of view of European experience)]. Derzhavne upravlinnia. Ekonomika ta derzhava. № 8, 102-105. [in Ukrainian].

11. Pasichnyk V. M. (2013) Ukrainska natsionalna ideia yak kontseptualna osnova borotby z koruptsiieiu ta provedennia instytutsiinykh reform v Ukraini [The Ukrainian national idea as a conceptual basis for fighting corruption and carrying out institutional reforms in Ukraine]. Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia. Vyp. 34, 72-81. [in Ukrainian].

12. Pasko I. T. (1999) Hromadianske suspilstvo i natsionalna ideia: (Ukraina na tli yevropeiskykh protsesiv. Komparatyvni narysy) [Civil society and the national idea: (Ukraine against the background of European processes. Comparative essays)]. Donetsk: TSHO NAN Ukrainy, UK Tsentr, 289. [in Ukrainian].

13. Rebkalo V. (2010) Kolektyvna identychnist ukrainskoho suspilstva ta yii vplyv na reformuvannia derzhavnoho upravlinnia [Collective identity of Ukrainian society and its impact on the reform of public administration]. Publichne upravlinnia. Vyp. 34. <<http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2010-34/doc/1/14.pdf>> (2023, листопад, 24). [in Ukrainian].

14. Skaletskyi M. P. (2003) Etnotvorcha ta etnozakhysna funktsii kultury [Ethnocreative and ethnoprotective functions of culture]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». № 473, 61-68. [in Ukrainian].

15. Trush M. S. (2015) Sotsiokulturna intehtratsiia: osoblyvosti v umovakh hlobalizatsii: ukrainskyi aspekt [Sociocultural integration: peculiarities in the conditions of globalization: the Ukrainian aspect]. Visnyk Akademii pratsi i

sotsialnykh vidnosyn Federatsii profspilok Ukrainy: Naukovyi zbirnyk. № 3-4, 14-19. [in Ukrainian].

16. Khamitov N. V. (2017) Tvorennia liudianosti yak holovna meta suspilnoi konsolidatsii Ukrainy [Creation of humanity as the main goal of social consolidation of Ukraine]. Liudianist tvorchosti yak tvorchist liudianosti: Materialy KhIV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. m. Kyiv. K.: KPI im. Ihoria Sikorskoho, 2017. <<http://ela.kpi.ua/jspui/handle/123456789/20670>> (2023, листопад, 24). [in Ukrainian].

Citation: Sergey Magera (2023). NATIONAL IDEA IN CULTURE AS THE CORE BASIS OF ITS CONSOLIDATING ESSENCE IN UKRAINIAN SOCIETY. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(58). doi: 10.26886/2520-7474.4(58)2023.8

Copyright Sergey Magera ©. 2023. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

CONTENT

I. ECONOMICAL SCIENCES

PLANNING OF CORPORATION'S ACTIVITIES AND SUPPLY OF RESOURCES

5

Olena Karas, PhD in Economics

Liudmyla Herman, PhD in Economics

II. MEDICAL SCIENCES

BIOREGULATORY SYSTEMS AND HUMAN HEALTH

Borys Bogomolny, PhD, Associate Professor

Anna Arystenko, Family Doctor

23

*Eugene Bogomolny, Senior Software Developer, Founder of Brimton
UG (haftungsbeschränkt)*

Lyudmila Zubkova, MD, PhD, DSc, Professor

Vasily A. Bocharov, MD, PhD, DSc, Professor

III. PEDAGOGICAL SCIENCES

FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF IMPLEMENTING THE MULTILINGUAL EDUCATION MODEL

42

Olha Demianenko, PhD in Pedagogy, Associate Professor

Tetiana Moroz, PhD in Pedagogy, Associate Professor

**A REFLECTIVE AND AWARE APPROACH TO THE FORMATION
OF AUDITORY ATTENTION OF STUDENTS OF UNIVERSITY
FACULTIES OF ARTS** **54**

Li Xu, Postgraduate student

**DIAGNOSTICS OF FORMATION OF SELF-CONTROL ABILITY OF
FUTURE TEACHERS OF MUSIC AND CHOREOGRAPHY** **67**

Ho Xinyan, Postgraduate student

**INTEGRATIVE DIRECTION OF TRAINING OF MASTER OF
MUSICAL ARTS STUDENTS** **84**

Wei Liming

IV. PHILOSOPHICAL SCIENCES

**NATIONAL IDEA IN CULTURE AS THE CORE BASIS OF ITS
CONSOLIDATING ESSENCE IN UKRAINIAN SOCIETY** **98**

Sergey Magera, Professor